

Małgorzata Gryber
Dorota Sowińska-Kobelak

KNF

KOMISJA
NADZORU
FINANSOWEGO

Przewodnik po kredycie konsumenckim

Poradnik klienta usług finansowych

**PORADNIK KLIENTA
USŁUG FINANSOWYCH**

Dorota Sowińska-Kobelak
Małgorzata Gryber

PRZEWODNIK PO KREDYCIE KONSUMENCKIM

Warszawa 2018

KNF

**KOMISJA
NADZORU
FINANSOWEGO**

Publikacja została wydana nakładem Komisji Nadzoru Finansowego

© Komisja Nadzoru Finansowego
ul. Piękna 20
00-549 Warszawa
www.knf.gov.pl

Warszawa 2018
Wydanie II zaktualizowane

ISBN 978-83-63380-34-2

Nakład: 3000 szt.

Stan prawny na dzień: 20 listopada 2018 r.

Przygotowanie do druku i druk:
Drukarnia Biały Kruk Milewscy sp.j.

Niniejsza publikacja wydana została w celach edukacyjnych w ramach projektu CEDUR. Informacje w niej zawarte mają wyłącznie charakter ogólny i nie stanowią porady prawnej oraz inwestycyjnej.

Urząd Komisji Nadzoru Finansowego nie ponosi odpowiedzialności za wszelkie decyzje podjęte przez czytelnika na rynku finansowym, na podstawie zawartych w niniejszej publikacji informacji.

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	5
2. O USTAWIE O KREDYCIE KONSUMENCKIM - ZAGADNIENIA WSTĘPNE	6
Co dla konsumenta oznacza kredyt konsumencki	7
Umowa o kredyt wiązany	9
Ważne dla konsumenta pojęcia związane z kredytem konsumenckim	9
Kredytodawcy	14
3. STRUKTURA REGULACJI	16
4. WYMOGI INFORMACYJNE W REKLAMIE KREDYTU KONSUMENCKIEGO	17
Podstawowe obowiązki informacyjne reklamodawcy	18
Dodatkowe obowiązki informacyjne	19
5. OBOWIĄZKI PRZEDKONTRAKTOWE	21
Badanie zdolności kredytowej konsumenta	21
Informacje i wyjaśnienia kredytodawcy lub pośrednika kredytowego	23
Informacje głosowe	25
6. ZAWARCIE UMOWY O KREDYT KONSUMENCKI	27
Forma umowy o kredyt konsumencki	27
Doręczenie umowy konsumentowi	28
Treść umowy o kredyt konsumencki	28
7. PRAWA KONSUMENTA OKREŚLONE W USTAWIE O KREDYCIE KONSUMENCKIM	30
8. ODSTĄPIENIE OD UMOWY O KREDYT	31
Odstąpienie a umowa dodatkowa	32
Odstąpienie od umowy o kredyt wiązany	32
Odstąpienie od umowy o kredyt wiązany a spełnienie świadczenia	32
Odstąpienie od umowy o kredyt wiązany zawartej na odległość	33
Termin do wykonania prawa odstąpienia	33
Oświadczenie o odstąpieniu od umowy	33
Termin zwrotu kredytu przez konsumenta odstępującego od umowy	34
9. PRZEDTERMINOWA SPŁATA KREDYTU, ZWŁOKA W SPŁACIE KREDYTU	35
Przedterminowa spłata kredytu a prowizja należna kredytodawcy	36
Obowiązki kredytodawcy związane z przedterminową spłatą kredytu	37
Zwłoka konsumenta w spłacie kredytu	37
Maksymalna kwota pozaodsetkowych kosztów kredytu	37
10. ROSZCZENIA I SPORY KONSUMENCKIE	40
Kwotowe ograniczenie odpowiedzialności kredytodawcy	41
11. SANKCJE ZA NARUSZENIE PRZEPISÓW USTAWY O KREDYCIE KONSUMENCKIM	42

1. WSTĘP

Celem niniejszej publikacji jest przedstawienie konsumentom najistotniejszych zagadnień związanych z kredytem konsumenckim udzielanym m.in. przez banki, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe oraz instytucje pożyczkowe, które pozwolą konsumentowi dokonywać porównań, a w konsekwencji wyboru spośród ofert kierowanych do konsumentów przez wymienione podmioty.

W publikacji zawarto informacje związane z zasadami oraz trybem zawierania umów o kredyt konsumencki, obowiązkami nakładanymi przez ustawę o kredycie konsumenckim na kredytodawcę, pośrednika kredytowego w zakresie informacji udzielanych przed zawarciem umowy o kredyt konsumencki, a także obowiązkami, jakie ciążyą na konsumentach. Przedstawione zostały także skutki uchybienia ustawowym obowiązkom przez kredytodawcę. Te informacje powinny przyczynić się do lepszego zrozumienia przez konsumenta istoty umowy kredytu konsumenckiego, jak również pozwolić na zorientowanie się co do przysługujących konsumentowi uprawnień wobec kredytodawcy.

Publikacja ma także na celu wskazanie motywów jakimi kierował się polski ustawodawca w przyjętych przez niego rozwiązaniach w ustawie o kredycie konsumenckim. Rozwiązania te miały przede wszystkim na celu zlikwidowanie lub zmniejszenie asymetrii informacyjnej poprzez zapewnienie konsumentom dostępu do bardziej przejrzystej, rzetelnej i pełniejszej informacji na temat oferty kredytu konsumenckiego tak, aby podejmowane przez konsumentów decyzje były przeanalizowane i jak najbardziej świadome. Ustawodawca, przyjmując regulacje zawarte w ustawie o kredycie konsumenckim, miał bowiem świadomość, iż prawidłowe wypełnienie przez kredytodawców i pośredników kredytowych nakładanych na nich obowiązków przed zawarciem umowy z konsumentem stanowi niezbędny element podwyższenia ochrony interesów konsumenta na rynku kredytów konsumenckich.

2. O USTAWIE O KREDYCIE KONSUMENCKIM – ZAGADNIENIA WSTĘPNE

Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (t.j.: Dz. U. z 2018 r. poz. 993, z późn. zm.)¹ określa:

- 1) zasady i tryb zawierania umów o kredyt konsumencki,
- 2) obowiązki kredytodawcy i pośrednika kredytowego w zakresie informacji udzielanych przed zawarciem umowy o kredyt konsumencki oraz obowiązki konsumenta, kredytodawcy i pośrednika kredytowego w związku z zawartą umową o kredyt konsumencki,
- 3) skutki uchybienia obowiązkom kredytodawcy.

Należy podkreślić, iż głównym celem regulacji prawnych będących konsekwencją implementacji do polskiego porządku prawnego dyrektywy 2008/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki (Dz. Urz. UE seria L z 2008 r. Nr 133, str. 66, z późn. zm.)² – aktualnie zmienionej dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/17/UE z dnia 4 lutego 2014 r. w sprawie konsumenckich umów o kredyt związanych z nieruchomościami mieszkalnymi i zmieniająca dyrektywy 2008/48/WE i 2013/36/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 1093/2010, było poszerzenie ochrony prawnej przysługującej konsumentom, którzy nie posiadając specjalistycznej wiedzy w zakresie rynku finansowego przystępują do zawarcia umowy o kredyt konsumencki z bankami i innymi instytucjami kredytowymi, dysponującymi w tym zakresie nieporównywalnie większą wiedzą, jak i doświadczeniem.

Ustawa o kredycie konsumenckim zawiera regulacje prawne dotyczące zasad zawierania i wykonywania z konsumentami umów o kredyt lub pożyczkę. Ustawodawca polski uznał, iż objęcie konsumentów szczególną ochroną to zabieg niezbędny ze względu na znacznie silniejszą pozycję kredytodawców dysponujących zarówno wiedzą, jak i doświadczeniem, których konsumentom nie posiadają. Celem ustawy było wprowadzenie w polskim systemie prawnym regulacji dotyczących funkcjonowania rynku finansowego, mających na celu zwiększenie poziomu ochrony uzasadnionych interesów konsumentów, dokonujących czynności prawnych z różnymi instytucjami finansowymi.

¹ Dalej: ustawa o kredycie konsumenckim. Wskazana ustawa o kredycie konsumenckim była poprzedzona ustawą z dnia 20 lipca 2001 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. z 2001 r. Nr 100, poz. 1081, z późn. zm.).

² Dalej: dyrektywa 2008/48/WE.

CO DLA KONSUMENTA OZNACZA KREDYT KONSUMENCKI

Przez umowę o kredyt konsumencki rozumie się umowę o kredyt w wysokości nie większej niż 255 550 zł albo równowartości tej kwoty w walucie innej niż waluta polska, który kredytodawca w zakresie swojej działalności gospodarczej udziela lub daje przyrzeczenie udzielenia kredytu konsumenckiego konsumentowi. Przez umowę o kredyt konsumencki rozumie się także umowę o kredyt niezabezpieczony hipoteką, który jest przeznaczony na remont domu albo lokalu mieszkalnego w wysokości większej niż 255 550 zł.

Za umowę o kredyt konsumencki uważa się w szczególności:

- 1) umowę pożyczki,
- 2) umowę kredytu w rozumieniu przepisów ustawy - Prawo bankowe³,
- 3) umowę o odroczeniu konsumentowi terminu spełnienia świadczenia pieniężnego, jeżeli konsument jest zobowiązany do poniesienia jakichkolwiek kosztów związanych z odroczeniem spełnienia świadczenia,
- 4) umowę o kredyt, w której kredytodawca zaciąga zobowiązanie wobec osoby trzeciej, a konsument zobowiązuje się do zwrotu kredytodawcy spełnionego świadczenia,
- 5) umowę o kredyt odnawialny.

Kredytami konsumenckimi nie są umowy, zgodnie z którymi następuje odroczenie terminu spełnienia świadczenia niepieniężnego, którego przedmiotem jest stałe lub sukcesywne świadczenie usług lub dostaw towarów tego samego rodzaju, jeżeli konsument jest zobowiązany do zapłaty za spełnione świadczenie lub dostawę towaru w ustalonych odstępach czasu w trakcie obowiązywania umowy.

Ustawy o kredycie konsumenckim nie stosuje się do:

- 1) umów, w których konsument nie jest zobowiązany do zapłaty oprocentowania oraz innych kosztów związanych z udzieleniem lub spłatą kredytu konsumenckiego,
- 2) umów leasingu, jeżeli umowa nie przewiduje obowiązku nabycia przedmiotu umowy przez konsumenta,
- 3) umów o świadczenie usług maklerskich zawieranych z podmiotami, o których mowa w art. 3 pkt 32 i 33 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz. U. z 2017 r. poz. 1768, z późn. zm.),
- 4) umów o kredyt będących wynikiem ugody sądowej oraz ugody będącej wynikiem postępowania w sprawie pozasądowego rozwiązywania sporów konsumenckich, o którym mowa w ustawie z dnia 23 września 2016 r. o pozasądowym rozwiązywaniu sporów konsumenckich (Dz. U. poz. 1823),

³ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (t.j.: Dz. U. z 2017 r. poz. 1876, z późn. zm.); dalej: ustawa – Prawo bankowe.

- 5) umów o kredyt udzielany wyłącznie pracownikom zatrudnionym u danego pracodawcy w ramach działalności dodatkowej, w której pracownik nie jest zobowiązany do zapłaty oprocentowania lub jest zobowiązany do zapłaty rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania niższej od powszechnie stosowanych na rynku,
- 6) umów odwróconego kredytu hipotecznego zawartych na podstawie ustawy z dnia 23 października 2014 r. o odwróconym kredycie hipotecznym (Dz. U. z 2016 r. poz. 786).

W zakresie:

- 1) umów o kredyt w rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym konsumenta, który jest spłacany przez konsumenta w terminie do jednego miesiąca stosuje się art. 17 ust. 4 ustawy o kredycie konsumenckim,
- 2) umów o kredyt w rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym konsumenta, który jest spłacany przez konsumenta w terminie do trzech miesięcy lub na żądanie stosuje się art. 7 ust. 1 pkt 1 i 2 oraz ust. 4, art. 8-10, art. 12, art. 17 ust. 2, 3 i 5, art. 19, art. 20, art. 25, art. 28, art. 29, art. 30 ust. 2, art. 31, art. 32, art. 38, art. 40, art. 44, art. 45, art. 47, art. 57 i art. 59 ustawy o kredycie konsumenckim,
- 3) przekroczenia środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym stosuje się art. 34, art. 39, art. 45 i art. 47 ustawy o kredycie konsumenckim,
- 4) umów przewidujących odroczenie płatności lub zmianę sposobu spłaty, w przypadku gdy konsument jest w zwłoce w związku ze spłatą zadłużenia wynikającego z umowy o kredyt, o ile postanowienia tej umowy nie są dla konsumenta mniej korzystne od postanowień zawartych w umowie, do której odnosi się umowa przewidująca odroczenie płatności lub sposobu spłaty, stosuje się art. 7, art. 8, art. 10, art. 12, art. 18, art. 19, art. 21, art. 25, art. 28, art. 29, art. 30 ust. 2, art. 33, art. 33a, art. 34, art. 36, art. 36a-36c, art. 39, art. 42, art. 43, art. 45, art. 47 ustawy o kredycie konsumenckim, a także stosuje się odpowiednio rozdział 4 oraz art. 28a tej ustawy,
- 5) umów określonych w pkt 4, będących umowami o kredyt w rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym konsumenta, który jest spłacany przez konsumenta w terminie do trzech miesięcy lub na żądanie stosuje się art. 7 ust. 1 pkt 1 i 2, art. 8-10, art. 17 ust. 2, 3 i 5, art. 19, art. 20, art. 25, art. 28, art. 29, art. 30 ust. 2, art. 31, art. 32, art. 38, art. 40, art. 44, art. 45 i art. 57 ustawy o kredycie konsumenckim.

Do umów o kredyt konsumencki nie stosuje się przepisów rozdziału I działu IV tytułu XI księgi trzeciej ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz. U. z 2017 r. poz. 459, z późn. zm.).

Należy również pamiętać, że przepisy ustawy o kredycie konsumenckim stosuje się do umów leasingu i najmu, jeżeli umowa odrębna od tych umów przewiduje obowiązek nabycia przedmiotu umowy, uzależniając go od żądania kredytodawcy.

UMOWA O KREDYT WIĄZANY

W obrocie konsumenckim coraz częściej przedsiębiorcy proponują konsumentom sprzedaż towarów połączoną z możliwością kredytowania ich ceny. Konsument, korzystając z takiej możliwości, zawiera umowę o kredyt wiązany.

Umowa o kredyt wiązany oznacza umowę o kredyt, z którego jest wyłącznie finansowane nabycie towaru lub usługi na podstawie innej umowy, a obie te umowy są ze sobą powiązane.

Zgodnie z umową o kredyt wiązany:

- 1) sprzedawca lub usługodawca udziela kredytu konsumentowi na nabycie towaru lub usługi od tego sprzedawcy lub usługodawcy albo
- 2) nabycie towaru lub usługi jest finansowane przez kredytodawcę, który współpracuje ze sprzedawcą lub usługodawcą w związku z przygotowaniem lub zawarciem umowy o kredyt albo
- 3) nabycie towaru lub usługi jest finansowane przez kredytodawcę, a towar lub usługa są szczegółowo określone w umowie o kredyt.

Wystąpienie jednej z wyżej określonych sytuacji powoduje powstanie umowy o kredyt wiązany. W związku z tym, w praktyce mogą występować trzy rodzaje umów o kredyt wiązany o identycznych skutkach określonych w ustawie o kredycie konsumenckim.

Nie stanowi natomiast kredytu związanego kredyt konsolidacyjny. Celem tego kredytu jest refinansowanie istniejącego już zadłużenia, na przykład z tytułu kilku kredytów, a nie finansowanie nabycia przez konsumenta towaru lub usługi.

WAŻNE DLA KONSUMENTA POJĘCIA ZWIĄZANE Z KREDYTEM KONSUMENCKIM

Komisja Nadzoru Finansowego (KNF) – państwowy organ nadzoru, sprawujący nadzór nad sektorem bankowym, rynkiem kapitałowym, ubezpieczeniowym i emerytalnym, nad instytucjami płatniczymi i biurami usług płatniczych oraz nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi i Krajową Spółdzielczą Kasą Oszczędnościowo-Kredytową; celem nadzoru nad rynkiem finansowym jest zapewnienie prawidłowego funkcjonowania tego rynku, jego stabilności, bezpieczeństwa oraz przejrzystości, zaufania do rynku finansowego, a także zapewnienie ochrony interesów uczestników tego rynku.

Konsument – to osoba fizyczna dokonująca czynności prawnej z przedsiębiorcą niezwiązaną bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Definicję konsumenta zawiera regulacja art. 22¹ ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny⁴. Brak bezpośredniego związku pomiędzy dokonaną czynnością prawną a działalnością gospodarczą lub zawodową osoby fizycznej stanowi najistotniejsze i najbardziej charakterystyczne wyróżnienie dla pojęcia konsumenta i może być przeciwstawiane pojęciu przedsiębiorcy.

O tym, czy dana osoba jest lub nie jest konsumentem decyduje to, z jakimi podmiotami wchodzi w relacje i jaki one mają charakter. Przyjąć należy przy tym wzorzec konsumenta rozsądnego, świadomego i krytycznego, który jest w stanie prawidłowo rozumieć kierowane do niego informacje.

⁴ Dalej: Kodeks cywilny lub K.c.

Kredytodawca – to poza bankami oraz spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi, także i inne instytucje finansowe (w tym instytucje pożyczkowe), a nawet osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Kredytodawca to przedsiębiorca w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny, który w zakresie swojej działalności gospodarczej lub zawodowej, udziela lub daje przyrzeczenie udzielenia konsumentowi kredytu. Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową.

Jednostka organizacyjna, o której wyżej jest mowa, powinna spełniać kryteria określone w art. 33¹ § 1 K.c., a więc posiadać zdolność prawną przyznaną przez ustawę (np. spółka osobowa zgodnie z art. 8 ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1577, z późn. zm.) lub wspólnota mieszkaniowa zgodnie z art. 6 ustawy z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali (Dz. U. z 2018 r. poz. 716, z późn. zm.).

Uznaje się, że przedsiębiorcą w rozumieniu Kodeksu cywilnego jest każdy podmiot, który chociażby w sposób uboczny prowadzi działalność gospodarczą. W zakresie wykładni pojęcia działalności gospodarczej należy stosować przepis art. 43¹ K.c. Cechą charakterystyczną działalności gospodarczej jest jej zawodowy (tzn. profesjonalny) charakter, powtarzalność podejmowanych działań, podporządkowanie zasadzie racjonalnego gospodarowania oraz uczestnictwo w obrocie gospodarczym. Przedsiębiorca prowadzi działalność gospodarczą zarobkowo w sposób zorganizowany, ciągły i zawodowy. Cechy te powinny wystąpić łącznie, a brak którejkolwiek z nich nie kwalifikuje podmiotu do kategorii przedsiębiorców.

Ocena zdolności kredytowej – polega na ocenie zdolności konsumenta do spłaty zaciągniętego kredytu wraz z odsetkami w terminach określonych w umowie o kredyt konsumencki. Ocena zdolności kredytowej jest dokonywana przez kredytodawcę na podstawie ustalonych kryteriów.

W wyniku badania zdolności kredytowej kredytodawca stwierdza możliwość spłaty zobowiązania z tytułu kredytu przez konsumenta. Obowiązek badania zdolności kredytowej wywodzi się z zasady odpowiedzialnego kredytowania i pożyczania środków pieniężnych, zawartej między innymi w motywach dyrektywy 2008/48/WE. Zgodnie z tą zasadą, państwa członkowskie zobowiązane były podjąć właściwe działania, biorąc pod uwagę specyficzne cechy krajowego rynku kredytów, w celu promowania odpowiedzialnych praktyk na wszystkich etapach kredytowych stosunków umownych (motyw 26 dyrektywy 2008/48/WE).

Pośrednik kredytowy – to przedsiębiorca w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny, inny niż kredytodawca, który w zakresie swojej działalności gospodarczej lub zawodowej uzyskuje korzyści majątkowe, w szczególności wynagrodzenie od konsumenta, dokonując czynności faktycznych lub prawnych związanych z przygotowaniem, oferowaniem lub zawieraniem umowy o kredyt. Pośrednik kredytowy działa zatem odpłatnie, tj. dla osiągnięcia korzyści majątkowej (np. wynagrodzenie uzyskiwane przez pośrednika kredytowego od konsumenta).

Działanie pośrednika może polegać na przygotowywaniu, oferowaniu oraz zawieraniu umowy o kredyt konsumencki. Czynności faktyczne wykonywane przez pośrednika kredytowego muszą być bezpośrednio związane z przygotowaniem, oferowaniem oraz zawieraniem umowy o kredyt konsumencki i muszą stanowić czynności składowe czynności prawnej (np. przyjmowanie wniosków kredytowych).

Rola pośrednika jest ograniczona chwilą podpisaniu umowy kredytowej. Wszelkie dalsze czynności związane z zawartą umową spoczywają na kredytodawcy.

Rejestr pośredników kredytowych – rejestr, o którym mowa w art. 62 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 23 marca 2017 r. o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami (Dz. U. poz. 819). Rejestr pośredników kredytowych prowadzony jest przez Komisję Nadzoru Finansowego, zgodnie z art. 62 ust. 1 przywołanej ustawy. Rejestr podzielony jest na dwa działy. Do działu I wpisywani są pośrednicy kredytu hipotecznego, natomiast do działu II wpisywani są pośrednicy kredytu konsumenckiego.

Kredyt w rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym (kredyt w ROR) – oznacza sytuację, w której kredytodawca udostępnia konsumentowi limit kredytowy umożliwiając dysponowanie środkami pieniężnymi w wysokości przekraczającej środki pieniężne zgromadzone na rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym. Kredyt w rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym oznacza udostępnienie przez kredytodawcę środków pieniężnych w rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym⁵, o którym mowa w art. 49 ustawy – Prawo bankowe, tj. rachunku bankowym osoby fizycznej. Warunki korzystania z przyznanego kredytu w ROR, waluta kredytu oraz zasady spłaty zadłużenia zawarte są w umowie o kredyt.

Przekroczenie (saldo na rachunku bankowym) – to każde, inne niż kredyt w rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym, akceptowane przez kredytodawcę przekroczenie kwoty środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym lub kwoty udzielonego kredytu w rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym. W sytuacji tej posiadacz ROR dokonuje akceptowanego przez kredytodawcę przekroczenia kwoty środków pieniężnych zgromadzonych na ROR lub kwoty udzielonego kredytu w rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym. Przekroczenie salda na rachunku może również wynikać z innego tytułu.

Przekroczenie salda na rachunku bankowym w rozumieniu ustawy o kredycie konsumenckim może przybrać postać debetu (przekroczenie środków zgromadzonych na ROR powodujące powstanie salda ujemnego) lub przekroczenia kwoty udzielonego kredytu w rachunku bankowym (wykorzystanie kredytu w kwocie wyższej od kwoty pierwotnie ustalonej w umowie).

Do umów o kredyt w rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym konsumenta, który jest spłacany przez konsumenta w terminie do jednego miesiąca stosuje się art. 17 ust. 4 ustawy o kredycie konsumenckim, natomiast do umów o kredyt w rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym konsumenta, który jest spłacany przez konsumenta w terminie do trzech miesięcy lub na żądanie stosuje się art. 7 ust. 1 pkt 1 i 2 oraz ust. 4, art. 8-10, art. 12, art. 17 ust. 2, 3 i 5, art. 19, art. 20, art. 25, art. 28, art. 29, art. 30 ust. 2, art. 31, art. 32, art. 38, art. 40, art. 44, art. 45, art. 47, art. 57 i art. 59 ustawy o kredycie konsumenckim.

Całkowity koszt kredytu – oznacza wszelkie koszty, które konsument jest zobowiązany ponieść w związku z umową o kredyt, w szczególności:

- a) odsetki, opłaty, prowizje, podatki i marże jeżeli są znane kredytodawcy oraz
- b) koszty usług dodatkowych, w szczególności ubezpieczeń, w przypadku gdy ich poniesienie jest niezbędne do uzyskania kredytu lub do uzyskania go na oferowanych warunkach.

⁵ Dalej: ROR.

Do całkowitego kosztu kredytu nie są zaliczane opłaty notarialne ponoszone przez konsumenta.

Pozaadsetkowe koszty kredytu – wszystkie koszty, które konsument ponosi w związku z umową o kredyt konsumencki, z wyłączeniem odsetek. Maksymalną wysokość pozaadsetkowych kosztów kredytu oblicza się według wzoru:

$$MPKK \leq (K \times 25\%) + \left(K \times \frac{n}{R} \times 30\% \right)$$

w którym poszczególne symbole oznaczają:

MPKK – maksymalną wysokość pozaadsetkowych kosztów kredytu,

K – całkowitą kwotę kredytu,

n – okres spłaty wyrażony w dniach,

R – liczbę dni w roku.

Pozaadsetkowe koszty kredytu w całym okresie kredytowania nie mogą być wyższe od całkowitej kwoty kredytu. Dodatkowo pozaadsetkowe koszty kredytu wynikające z umowy o kredyt konsumencki nie należą się w części przekraczającej maksymalne pozaadsetkowe koszty kredytu obliczone w sposób określony wg powyższego wzoru lub całkowitą kwotę kredytu.

Całkowita kwota kredytu – oznacza maksymalną kwotę wszystkich środków pieniężnych, nieobejmujących kredytowanych kosztów kredytu, które kredytodawca udostępnia konsumentowi na podstawie umowy o kredyt, a w przypadku umów, dla których nie przewidziano tej maksymalnej kwoty, suma wszystkich środków pieniężnych nieobejmujących kredytowanych kosztów kredytu, które kredytodawca udostępnia konsumentowi na podstawie umowy o kredyt.

Całkowita kwota do zapłaty przez konsumenta – oznacza sumę całkowitego kosztu kredytu i całkowitej kwoty kredytu. W kwocie tej mieszczą się odsetki, prowizje, opłaty, marże oraz koszty opłat sądowych z tytułu prowadzenia ksiąg wieczystych, składki ubezpieczeniowe z tytułu ubezpieczenia ryzyka zwrotu kredytu. Dla zabezpieczenia interesów konsumentów, konieczne było wprowadzenie dla wszystkich kredytodawców jednolitej praktyki w zakresie informowania o całkowitej kwocie do zapłaty w przypadku kredytowania niektórych kosztów kredytu. Jest to działanie, które wspiera zarazem uczciwą konkurencję między kredytodawcami⁶.

Stopa referencyjna – stopa oprocentowania służąca za podstawę ustalenia oprocentowania kredytu, odnosząca się do minimalnego oprocentowania podstawowych operacji otwartego rynku prowadzonych przez Narodowy Bank Polski, ustalana przez Radę Polityki Pieniężnej, ogłaszana w Dzienniku Urzędowym Narodowego Banku Polskiego. Stanowi instrument polityki rynku pieniężnego, stosowany przez Narodowy Bank Polski do określania rentowności bonów pieniężnych emitowanych przez Narodowy Bank Polski w podstawowych operacjach otwartego rynku. Operacje te polegają na zakupie lub sprzedaży krótkoterminowych bonów pieniężnych na rynku międzybankowym w celu przywrócenia równowagi płynnościowej w sektorze bankowym. Stopa ta wpływa na poziom krótkoterminowych rynkowych stóp procentowych.

⁶ Por. pismo Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 20 lutego 2012 r., znak:DDK-076-118/11/BK.

Stopa oprocentowania kredytu – to czynnik, który wpływa na wysokość kwoty odsetek, które naliczane są od wypłaconej kwoty kredytu (tj. środków, które zostały wypłacone konsumentowi). Odsetki stanowią cenę płaconą przez konsumenta za korzystanie z oddanych mu do dyspozycji środków finansowych kredytodawcy. Są zatem wynagrodzeniem pobieranym przez kredytodawcę za udostępnienie kredytobiorcy tych środków. Stopa oprocentowania wyrażona jest jako stała lub zmienne oprocentowanie stosowane do wypłaconej kwoty na podstawie umowy o kredyt w stosunku rocznym.

Stała stopa oprocentowania kredytu – to stopa oprocentowania określona wyłącznie w umowie o kredyt, przy wykorzystaniu określonej stałej wartości procentowej, wyrażonej na cały czas obowiązywania umowy lub w danych okresach obowiązywania umowy. Stopa oprocentowania kredytu uznawana jest za stałą jedynie w odniesieniu do tych okresów w czasie obowiązywania umowy, dla których stopy oprocentowania kredytu zostaną wyrażone wyłącznie przy użyciu stałej wartości procentowej, uzgodnionej przez strony przy zawarciu umowy⁷.

Rzeczywista roczna stopa oprocentowania (RRSO) – to całkowity koszt kredytu ponoszony przez konsumenta, wyrażony jako wartość procentowa całkowitej kwoty kredytu w stosunku rocznym. Obliczenie tej stopy oprocentowania należy do zakresu obowiązków kredytodawcy lub pośrednika kredytowego. Rzeczywista roczna stopa oprocentowania obliczana jest zgodnie z następującym wzorem matematycznym:

$$\sum_{k=1}^m C_k(1 + X)^{-t_k} = \sum_{l=1}^{m'} D_l(1 + X)^{-s_l}$$

Poszczególne litery i symbole użyte we wzorze oznaczają:

X – rzeczywistą roczną stopę oprocentowania,

m – numer kolejny ostatniej wypłaty raty kredytu,

k – numer kolejny wypłaty, zatem $1 \leq k \leq m$,

C_k – kwotę wypłaty k,

t_k – okres wyrażony w latach lub ułamkach lat, między dniem pierwszej wypłaty a dniem każdej kolejnej wypłaty, zatem $t_1 = 0$,

m' – numer kolejny ostatniej spłaty lub wnoszonych opłat,

l – numer kolejny spłaty lub wnoszonych opłat,

D_l – kwotę spłaty lub wnoszonych opłat,

S_l – okres, wyrażony w latach lub ułamkach lat, między dniem pierwszej wypłaty a dniem każdej spłaty lub wniesienia opłat.

⁷ Zgodnie z postanowieniami art. 3 lit. k dyrektywy 2008/48/WE, jeżeli umowa o kredyt konsumencki nie określa wszystkich stóp oprocentowania kredytu, to stopa oprocentowania kredytu uznawana jest za stałą jedynie w odniesieniu do tych okresów będących częścią okresu obowiązywania umowy o kredyt, dla których stopy oprocentowania kredytu zostały określone wyłącznie przy wykorzystaniu stałej określonej wartości procentowej uzgodnionej przy zawarciu umowy o kredyt.

Umowa o kredyt konsumencki zawierana na odległość – to umowa zawarta z konsumentem bez jednoczesnej obecności obu stron. Zawarcie umowy może nastąpić przy wykorzystaniu środków porozumiewania się na odległość, np. drukowany lub elektroniczny formularz zamówienia niezadrukowanego lub zaadresowanego; list seryjny w postaci drukowanej lub elektronicznej; reklama prasowa z wydrukowanym formularzem zamówienia; reklama w postaci elektronicznej; katalog; telefon; telefaks; radio; telewizja; automatyczne urządzenie wywołujące; wizjofon; wideotekst; poczta elektroniczna, inne środki komunikacji elektronicznej (w rozumieniu ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (t.j.: Dz. U. z 2017 r., poz. 1219, z późn. zm.). Warunkiem zawarcia przez przedsiębiorcę z konsumentem umowy na odległość, z wykorzystaniem środków porozumiewania się na odległość, jest zorganizowanie przez przedsiębiorcę takiego sposobu prowadzenia swojej działalności.

Trwały nośnik – materiał lub urządzenie służące do przechowywania i odczytywania informacji przekazywanych konsumentowi w związku z umową o kredyt, przez czas odpowiedni do celów, jakim informacje te służą oraz pozwalające na odtworzenie tych informacji w niezmienionej postaci.

KREDYTODAWCY

Kredytów konsumenckich mogą udzielać:

- instytucje ustawowo uprawnione do udzielania kredytów, tj. banki oraz spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe,
- instytucje pożyczkowe,
- producenci,
- usługodawcy.

Banki należą do grupy osób prawnych i działają zgodnie z przepisami ustaw, na podstawie zezwoleń uprawniających do wykonywania czynności bankowych, w wyniku których banki obciążają ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym. Taka definicja banku została określona w przepisach art. 2 ustawy - Prawo bankowe⁸.

Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe są spółdzielniami, których celem jest gromadzenie środków pieniężnych wyłącznie swoich członków, udzielanie im pożyczek i kredytów, przeprowadzanie na ich zlecenie rozliczeń finansowych oraz pośredniczenie przy zawieraniu umów ubezpieczenia.

Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe nie są bankami w rozumieniu art. 2 ustawy - Prawo bankowe, ale mogą zgodnie z ustawą z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych wykonywać działalność zastrzeżoną wyłącznie dla banków i przyjmować wkłady pieniężne pod tytułem zwrotnym, a także udzielać kredytów oraz pożyczek pieniężnych. Działalność tych podmiotów oraz zasady ich funkcjonowania reguluje ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (t.j.: Dz. U. z 2017 r., poz. 2065, z późn. zm.).

⁸ Por. A. Janiak, Rec.: M. Bączyk, E. Fojcik-Mastalska, L. Góral, Z. Ofiarski, J. Pisuliński, W. Pyziot, *Prawo bankowe*. Komentarz, Warszawa 1999 r., Teza nr 1, Lex 29434/1.

Zgodnie z obowiązującymi regulacjami prawnymi kredytów konsumenckich mogą również udzielać instytucje pożyczkowe. Instytucja pożyczkowa może prowadzić działalność wyłącznie w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością albo spółki akcyjnej. Minimalny kapitał zakładowy instytucji pożyczkowej powinien wynosić 200 000 zł. Kapitał zakładowy instytucji pożyczkowej może być pokryty wyłącznie wkładem pieniężnym. Środki na pokrycie tego kapitału nie mogą pochodzić z kredytu, pożyczki, emisji obligacji lub ze źródeł nieudokumentowanych.

Na gruncie ustawy o kredycie konsumenckim działalność instytucji pożyczkowych została uregulowana w Rozdziale 5a „Działalność instytucji pożyczkowych i rejestr instytucji pożyczkowych”.

Wprowadzone w dniu 22 lipca 2017 r. ustawą z dnia 23 marca 2017 r. o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami przepisy nowelizujące ustawę o kredycie konsumenckim są rozwiązaniem mającym zapewnić konsumentom większą przejrzystość regulacji prawnych.

Po nowelizacji w 2017 r. przepisów ustawy o kredycie konsumenckim instytucja pożyczkowa może podjąć wykonywanie działalności po uzyskaniu wpisu do rejestru instytucji pożyczkowych. Za dzień rozpoczęcia działalności przez instytucję pożyczkową uważa się dzień dokonania wpisu do rejestru instytucji pożyczkowych. Rejestr instytucji pożyczkowych jest prowadzony przez Komisję Nadzoru Finansowego. Rejestr ten jest prowadzony w systemie teleinformatycznym i udostępniany na stronie internetowej Komisji Nadzoru Finansowego pod adresem www.knf.gov.pl.

Rejestr instytucji pożyczkowych zawiera:

- 1) numer wpisu do rejestru,
- 2) dane dotyczące instytucji pożyczkowej obejmujące:
 - a) firmę,
 - b) siedzibę i adres,
 - c) numer w rejestrze przedsiębiorców,
 - d) numer identyfikacji podatkowej (NIP).

Instytucja pożyczkowa i podmiot, o którym mowa w art. 59d ustawy o kredycie konsumenckim oraz osoby w nich zatrudnione, w tym na podstawie umowy o dzieło, umowy zlecenia lub innej umowy o podobnym charakterze, są obowiązane zachować w tajemnicy informacje stanowiące tajemnicę bankową, udostępnione zgodnie z art. 105 ust. 4 pkt 4 ustawy - Prawo bankowe. Przetwarzanie tych informacji przez instytucję pożyczkową i podmiot, o którym mowa w art. 59d ustawy o kredycie konsumenckim, może być wykonywane wyłącznie w celu oceny zdolności kredytowej konsumenta, o której mowa w art. 9 ustawy o kredycie konsumenckim, i analizy ryzyka kredytowego. Obowiązek ten trwa również po zaprzestaniu prowadzenia działalności jako instytucja pożyczkowa oraz po ustaniu innych stosunków prawnych, o których mowa w ustawie o kredycie konsumenckim.

3. STRUKTURA REGULACJI

Zakres przedmiotowy ustawy o kredycie konsumenckim został określony w art. 1 tej ustawy. W regulacji ustawy o kredycie konsumenckim konsument znajdzie przepisy dotyczące zasad i trybu zawierania umów o kredyt konsumencki, obowiązków kredytodawcy i pośrednika kredytowego w zakresie informacji udzielanych przed zawarciem umowy o kredyt konsumencki oraz obowiązków konsumenta, kredytodawcy i pośrednika kredytowego w związku z zawartą umową o kredyt konsumencki. Ustawa określa również skutki uchybienia obowiązkom kredytodawcy.

Ustawa o kredycie konsumenckim zawiera także załączniki stanowiące:

- 1) formularz informacyjny dotyczący kredytu konsumenckiego (załącznik nr 1),
- 2) formularz informacyjny dotyczący kredytu konsumenckiego w rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym (załącznik nr 2),
- 3) sposób obliczania rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania (załącznik nr 4).

4. WYMOGI INFORMACYJNE W REKLAMIE KREDYTU KONSUMENCKIEGO

Przed podpisaniem umowy kredytu konsument powinien zapoznać się z jej warunkami. Przepisy ustawy o kredycie konsumenckim wprowadzają wymóg odpowiedniego poinformowania konsumenta o oferowanym produkcie. Skutkiem regulacji ustawy o kredycie konsumenckim w zakresie reklamy jest wzmożona konkurencja kredytodawców na rynku, co przekłada się na wymierne korzyści ekonomiczne dla konsumentów i całej gospodarki. Należy podkreślić, iż przyjęcie rozwiązań w zakresie informacji zawartych w reklamie ma na celu doprowadzenie do stanu, w którym reklamy kredytu konsumenckiego w poszczególnych państwach członkowskich Unii Europejskiej będą zawierały takie same (standardowe) informacje, co ułatwi konsumentom porównanie warunków, na jakich kredyt jest oferowany w kraju i za granicą. Jest to jeden z instrumentów służących wzmocnieniu zasady swobodnego przepływu kapitału przez zintensyfikowanie udzielania tzw. **kredytów transgranicznych**.

Wymogi informacyjne dotyczące reklamy zawarte zostały w rozdziale drugim ustawy o kredycie konsumenckim. Obowiązki te powinny być wypełniane przez kredytodawcę przed zawarciem umowy o kredyt.

Warunkiem koniecznym każdej informacji oraz reklamy jest zapewnienie konsumentom dostępu do przejrzystej, rzetelnej i pełnej informacji na temat oferty kredytu konsumenckiego tak, aby podejmowane przez konsumentów decyzje były racjonalne i świadome.

W zakresie pojęcia reklamy, dla celów przepisów ustawy o kredycie konsumenckim, należy się posłużyć definicją reklamy zawartą w art. 4 pkt 17 ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (t.j.: Dz. U. z 2017 r., poz. 1414, z późn. zm.⁹).

Reklama – to przekaz handlowy, pochodzący od podmiotu publicznego lub prywatnego, w związku z jego działalnością gospodarczą lub zawodową. Celem reklamy jest zachęcenie konsumenta do zakupienia produktu lub usługi oraz promocja sprzedaży lub odpłatnego korzystania z towarów lub usług.

Reklama kierowana do konsumentów powinna być zgodna z przepisami ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. U. z 2018 r. poz. 419, z późn. zm.) i eliminować czyny nieuczciwej konkurencji wymienione w art. 16 ust. 1 tej ustawy, za które uważa się:

- 1) reklamę sprzeczną z przepisami prawa, dobrymi obyczajami lub uchybiającą godności człowieka,

⁹ Ani dyrektywa 2008/48/WE, ani ustawa o kredycie konsumenckim nie definiują pojęcia reklamy. Jedynie w motywie 18 preambuły dyrektywy 2008/48/WE znajduje się odniesienie do ochrony przed nieuczciwymi lub wprowadzającymi w błąd praktykami zapewnianej przez dyrektywę 2005/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 maja 2005 r. dotyczącą nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów na rynku wewnętrznym oraz zmieniającą dyrektywę Rady 84/450/EWG, dyrektywy 97/7/WE, 98/27/WE i 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady.

- 2) reklamę wprowadzającą klienta w błąd i mogącą przez to wpłynąć na jego decyzję co do nabycia towaru lub usługi,
- 3) reklamę odwołującą się do uczuć klientów przez wywoływanie lęku, wykorzystywanie przesądów lub łatwowierności dzieci,
- 4) wypowiedź, która, zachęcając do nabywania towarów lub usług, sprawia wrażenie neutralnej informacji,
- 5) reklamę, która stanowi istotną ingerencję w sferę prywatności, w szczególności przez uciążliwe dla klientów nagabywanie w miejscach publicznych, przesyłanie na koszt klienta niezamówionych towarów lub nadużywanie technicznych środków przekazu informacji.

Przy ocenie reklamy wprowadzającej w błąd należy uwzględnić wszystkie jej elementy, zwłaszcza dotyczące ilości, jakości, składników, sposobu wykonania, przydatności, możliwości zastosowania, naprawy lub konserwacji reklamowanych towarów lub usług, a także zachowania się klienta.

PODSTAWOWE OBOWIĄZKI INFORMACYJNE REKLAMODAWCY

Konsument powinien wiedzieć, że informacje zamieszczane w reklamach przez kredytodawcę lub pośrednika kredytowego, stosownie do postanowień art. 7 ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim, adresowane do konsumenta w zakresie kosztu kredytu konsumenckiego muszą być:

- 1) jednoznaczne (jasne, konkretne, wyraźne, proste, klarowne, zdecydowane, dobitne lub czytelne, dopuszczające jedną interpretację),
- 2) zrozumiałe (jasne, wyraźne, proste, dostępne, czytelne, łatwe, popularne, łatwe do przyswojenia, niewymagające wyjaśnień lub tłumaczenia, niewzbudzające wątpliwości),
- 3) widoczne (oczywiste, dostrzegalne, zauważalne, wyraźne, z zastosowaniem czcionki o odpowiedniej wysokości i kolorystyce).

Reklama nie powinna być częściowo ukryta lub napisana czcionką znacznie odbiegającą zarówno wielkością, jak i wyrazistością od pozostałej treści tego przekazu.

W przekazach telewizyjnych czas emisji nie może być zbyt krótki, a rozwiązania typograficzne nie mogą odwracać uwagi odbiorcy od informacji niezbędnych do świadomego podjęcia przez niego decyzji.

Zakres przedmiotowy informacji konsumenckiej (art. 7 ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim) był wzorowany na regulacjach art. 4 ust. 1 dyrektywy 2008/48/WE i zmierza do stanu, w którym reklamy kredytu konsumenckiego w poszczególnych państwach członkowskich Unii Europejskiej będą zawierały takie same, standardowe informacje. Ułatwi to konsumentom porównanie warunków, na jakich kredyt jest oferowany w kraju i za granicą.

Działanie ustawodawcy jest instrumentem służącym wzmocnieniu zasady swobodnego przepływu kapitału przez zintensyfikowanie udzielania tzw. kredytów transgranicznych.

W zakresie kredytu konsumenckiego reklama powinna obejmować:

- 1) informacje o stopie oprocentowania kredytu łącznie z informacją o tym, czy jest to stopa stała, zmienna czy też zastosowanie mają obydwie te stopy; informacje te winny być podane wraz z wyodrębnieniem opłat uwzględnianych w całkowitym koszcie kredytu,
- 2) informacje o całkowitej kwocie kredytu,
- 3) informację o rzeczywistej rocznej stopie oprocentowania.

Pośrednik kredytowy w reklamach dotyczących kredytu konsumenckiego ma obowiązek przekazania konsumentowi w sposób jednoznaczny, zrozumiały i widoczny informacji o:

- 1) zakresie umocowania do dokonywania czynności faktycznych lub prawnych,
- 2) współpracy z kredytodawcami (informacja o nazwach kredytodawców, z którymi pośrednik współpracuje).

Informacja o współpracy pośrednika kredytowego z kredytodawcą lub wieloma kredytodawcami ma charakter ograniczony. Pośrednik informuje jedynie o fakcie współpracy z kredytodawcą podając jego nazwę.

Przekazanie tych informacji powinno pomóc konsumentowi w ocenie, czy oferta przedstawiona mu przez pośrednika kredytowego jest faktycznie najkorzystniejsza.

DODATKOWE OBOWIĄZKI INFORMACYJNE

Dokonując wyboru oferty kredytowej konsument powinien przeanalizować dodatkowe informacje przekazywane przez kredytodawców i pośredników kredytowych przed zawarciem kredytu konsumenckiego, które powinny obejmować:

- 1) czas obowiązywania umowy,
- 2) całkowitą kwotę do zapłaty przez konsumenta oraz wysokość rat,
- 3) cenę towaru lub usługi oraz kwotę wszystkich zaliczek w przypadku umowy o kredyt przewidującej odroczenie płatności.

Obowiązek ten wynika z art. 7 ustawy o kredycie konsumenckim, ponieważ zgodnie z tą regulacją oraz z punktu widzenia ochrony interesów konsumentów, zarówno informacje standardowe, jak i informacje dodatkowe mają istotne znaczenie przy dokonywaniu wyboru oferty kredytowej.

Kredytodawca ma obowiązek poinformowania kredytobiorcy o dodatkowych kosztach kredytu, wynikających np. z umowy ubezpieczenia lub kaucji i związanych z tym składek, prowizji, opłat.

Obowiązek ten wynika wprost z przepisu art. 7 ust. 3 ustawy o kredycie konsumenckim:

„Jeżeli do zawarcia umowy o kredyt konsumencki, na warunkach określonych w reklamie, niezbędne jest zawarcie umowy dodatkowej, w szczególności umowy ubezpieczenia, a kosztu takiej umowy nie można z góry określić, kredytodawca lub pośrednik kredytowy podaje konsumentowi

w sposób jednoznaczny, zrozumiały i widoczny informację o tym obowiązku wraz z rzeczywistą roczną stopą oprocentowania”.

Status informacji dodatkowej należy przypisać zatem informacji o obowiązku zawarcia umowy dodatkowej, np. umowy ubezpieczenia, umowy kaucji. Obowiązek informacyjny w tym zakresie wynika z konieczności poinformowania konsumenta o możliwości poniesienia przez niego dodatkowych kosztów w postaci np. składek, prowizji, podatków, opłat oraz potrzeby uświadomienia konsumentowi całkowitego kosztu kredytu, a więc nie tylko kosztów związanych z samym kredytem konsumenckim, ale również kosztów różnych dodatkowych usług.

W zakresie reklamy, która stanowi dla kredytodawców narzędzie do zdobywania klientów, znaczącą rolę, z punktu widzenia konsumenta i zabezpieczenia jego interesów, odgrywa tzw. reprezentatywny przykład. Informacje, o których mowa w art. 7 ust. 1-3 ustawy o kredycie konsumenckim kredytodawca lub pośrednik kredytowy podaje na podstawie reprezentatywnego przykładu. Pod pojęciem tym rozumieć należy charakterystyczny przykład, t.j. powszechnie spotykany i typowy. Na jego podstawie kredytodawca lub pośrednik kredytowy podają informacje wymienione w art. 7 ust. 1-3 ustawy o kredycie konsumenckim.

Konstrukcja reprezentatywnego przykładu winna uwzględniać warunki umowy o kredyt konsumencki, na których kredytodawca lub pośrednik kredytowy spodziewa się zawrzeć co najmniej dwie trzecie umów danego rodzaju przy uwzględnieniu w tych umowach średniego okresu kredytowania, całkowitej kwoty kredytu i częstotliwości występowania na rynku umów danego rodzaju.

Każdy kredytodawca lub pośrednik kredytowy jest ustawowo zobowiązany do gromadzenia odpowiednich danych w celu ustalenia na ich podstawie reprezentatywnego przykładu. Gromadzenie informacji nie może naruszać przepisów prawa dotyczących ochrony informacji prawnie chronionych (np. tajemnicy bankowej, tajemnicy zawodowej).

5. OBOWIĄZKI PRZEDKONTRAKTOWE

BADANIE ZDOLNOŚCI KREDYTOWEJ KONSUMENTA

Każdy konsument wiedzieć powinien, iż obowiązkiem kredytodawcy przed zawarciem umowy o kredyt konsumencki jest dokonanie oceny zdolności kredytowej. Analiza możliwości spłaty przez konsumenta zaangażowania kredytowego jest dokonywana na podstawie informacji uzyskanych od konsumenta lub na podstawie informacji zawartych w bazie danych lub zbiorze danych pozyskanych z odpowiednich baz danych lub zbiorów danych kredytodawcy.

Konsument jest zobowiązany do przedstawienia, na żądanie kredytodawcy, dokumentów i informacji niezbędnych do dokonania oceny zdolności kredytowej.

Jeżeli kredytodawcą jest bank albo inna instytucja ustawowo upoważniona do udzielania kredytów, ocena zdolności kredytowej dokonywana jest zgodnie z art. 9 ust. 1-3 ustawy o kredycie konsumenckim przy uwzględnieniu art. 70 ustawy - Prawo bankowe oraz innymi regulacjami obowiązującymi te podmioty.

W przypadku odmowy udzielenia konsumentowi kredytu na podstawie informacji zawartych w bazie danych lub zbiorze danych kredytodawcy, na kredytobiorcy ciąży obowiązek niezwłocznego przekazania konsumentowi bezpłatnej informacji o wynikach tego sprawdzenia oraz wskazania bazy danych, w której tego sprawdzenia dokonano.

Ustawodawca nałożył obowiązek dokonania oceny zdolności kredytowej wyłącznie na kredytodawcę. Obowiązku tego kredytodawca nie może powierzyć pośrednikowi kredytowemu.

Obowiązek badania zdolności kredytowej przez bank (lub inną instytucję ustawowo upoważnioną do udzielania kredytów) oznacza jednocześnie publicznoprawny zakaz udzielania kredytów podmiotom, które nie posiadają zdolności kredytowej¹⁰.

Wspólną cechą zdolności kredytowej, ocenianej przez wszystkie instytucje ustawowo upoważnione do udzielania kredytów, jest ustalenie zdolności kredytobiorcy do spłaty zaciągniętego kredytu konsumenckiego wraz z odsetkami w terminach określonych w umowie. Kredytodawca, który negatywnie ocenia zdolność kredytową, powinien jednocześnie przyjąć, że konsument nie posiada w danym momencie zdolności kredytowej i poza wyjątkami określonymi w art. 70 ust. 2 ustawy – Prawo bankowe, nie może udzielić mu kredytu konsumenckiego.

Ocena zdolności kredytowej na podstawie ustawy o kredycie konsumenckim ma charakter oceny indywidualnej, ponieważ dotyczy możliwości spłaty kredytu przez konkretnego konsumenta. Art. 9 ust. 2 ustawy o kredycie konsumenckim określił źródła, w oparciu o które kredytodawca powinien dokonywać oceny zdolności kredytowej konsumenta. Przepis wymienia informacje uzyskane

¹⁰ Por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 27 marca 2014 r., sygn. C-565/12, w sprawie „Skutecznego, proporcjonalnego i zniechęcającego charakteru sankcji z tytułu naruszenia obowiązku przeprowadzenia oceny zdolności kredytowej. Pozbawienie prawa do odsetek umownych w wypadku naruszenia obowiązku sprawdzenia bazy danych”.

od konsumenta lub informacje z odpowiednich baz danych lub zbiorów danych kredytodawcy. W Polsce największymi bazami danych, które dysponują historią kredytową konsumentów, jest Biuro Informacji Kredytowej SA oraz System Bankowy Rejestr. Biura informacji gospodarczej nie posiadają historii kredytowej konsumentów.

Zgodnie z regulacją art. 105a ust. 1 ustawy – Prawo bankowe przetwarzanie przez banki, inne instytucje ustawowo upoważnione do udzielania kredytów, instytucje pożyczkowe oraz podmioty, o których mowa w art. 59d ustawy o kredycie konsumenckim, a także instytucje utworzone na podstawie art. 105 ust. 4 ustawy – Prawo bankowe, informacji stanowiących tajemnicę bankową i informacji udostępnionych przez instytucje pożyczkowe oraz podmioty, o których mowa w ustawie o kredycie konsumenckim, w zakresie dotyczącym osób fizycznych może być wykonywane, z zastrzeżeniem art. 104, art. 105 i art. 106-106d ustawy – Prawo bankowe, w celu oceny zdolności kredytowej i analizy ryzyka kredytowego.

Kredytodawca dokonuje oceny zdolności kredytowej biorąc pod uwagę informacje o liczbie osób pozostających na utrzymaniu kredytobiorcy, zarobki kredytobiorcy, jego sytuację majątkową oraz inne zobowiązania.

Istotną rolę w procesie badania zdolności kredytowej odgrywają załączniki do wniosku kredytowego, które konsument zobowiązany jest złożyć starając się o kredyt. W załącznikach tych właśnie znajduje się szereg informacji takich jak zaświadczenia lub oświadczenia o wysokości swoich miesięcznych dochodów oraz o stanie rodzinnym.

Oceny zdolności kredytowej kredytodawca może dokonać również na podstawie informacji zgromadzonych w swoim wewnętrznym zbiorze danych. Zazwyczaj są to informacje pochodzące z poprzednio zawieranych umów z konsumentami przez tego kredytodawcę oraz informacje uzyskane z baz danych i wprowadzone do zbioru danych kredytodawcy.

W przypadku, gdy kredytodawcą jest bank, obowiązek badania zdolności kredytowej wynika z art. 70 ustawy – Prawo bankowe. Ustalenie czy kredytobiorca posiada zdolność kredytową zmierza do zminimalizowania ryzyka związanego z ewentualną niewyfpalcnością kredytobiorcy i powstaniem niebezpieczeństwa braku zwrotu otrzymanego przez niego kredytu.

Prawidłowo złożony oraz wypełniony wniosek kredytowy jest podstawą do rozpoczęcia przez bank procedury weryfikacji wniosku kredytowego. Na konsumencie ciąży zatem obowiązek prawidłowego wypełnienia wniosku oraz podania prawdziwych i wiarygodnych informacji, w szczególności danych personalnych, adresowych, informacji o wnioskowanej kwocie kredytu, proponowanym sposobie zabezpieczenia spłaty kredytu, informacji o przeznaczeniu kredytu oraz innych informacji wymaganych przez bank.

Wniosek kredytowy – to nic innego – jak oświadczenie konsumenta w procesie negocjacji z kredytodawcą; jest to oświadczenie woli konsumenta, choć nie należy go traktować w kategoriach oświadczeń woli w rozumieniu prawa cywilnego, a wniosku kredytowego w kategoriach oferty.

Obowiązek weryfikacji przez bank posiadania przez kredytobiorcę zdolności kredytowej ma charakter publicznoprawny i nie stanowi elementu cywilnoprawnego stosunku kredytu bankowego.

Udzielenie zatem kredytu przez bank osobie, która nie posiada zdolności kredytowej, nie powoduje nieważności zawartej umowy.

Udzielenie przez kredytodawców kredytów bez wymaganej zdolności kredytowej stoi jednakże w sprzeczności z zasadą ochrony deponentów (depozytów), których interesy mogą być zagrożone poprzez udostępnianie środków pochodzących z dokonanych przez nich wkładów oszczędnościowych i innych depozytów osobom niemającym zdolności do spłaty swoich zobowiązań.

Metoda badania zdolności kredytowej nie została narzucona kredytodawcom przez ustawodawcę. W praktyce kredytodawcy skupiają się na aspektach ekonomicznych związanych z kredytobiorcami.

Zgodnie z rekomendacjami Komisji Nadzoru Finansowego (KNF), w przypadku konsumenta ubiegającego się o kredyt lub pożyczkę wyrażoną w walucie obcej lub indeksowaną do waluty obcej, a więc innej niż ta, w jakiej konsument osiąga dochód, bank powinien dodatkowo, w przejrzystej formie, informować klienta o związanych z tym kredytem ryzyku i jego konsekwencjach oraz wpływie spreadu walutowego na wielkość udostępnionego kredytu i poziom obciążenia jego spłatą (uchwała KNF nr 59/2013 KNF z dnia 26 lutego 2013 r. w sprawie wydania Rekomendacji T dotyczącej dobrych praktyk w zakresie zarządzania ryzykiem detalicznych ekspozycji kredytowych, Dz. Urz. KNF poz. 11).

Konsument powinien wiedzieć, iż brak zdolności kredytowej nie powinien być uznawany za tożsamy ze stanem niewypłacalności (art. 527 K.c.), czy zaprzestaniem płacenia długów.

INFORMACJE I WYJAŚNIENIA KREDYTODAWCY LUB POŚREDNIKA KREDYTOWEGO

Kredytodawca lub pośrednik kredytowy zobowiązany jest przed zawarciem umowy o kredyt konsumentki:

- 1) udzielić konsumentowi wyjaśnień dotyczących treści informacji przekazanych przed zawarciem umowy oraz postanowień zawartych w umowie, która ma zostać zawarta, w sposób umożliwiający konsumentowi podjęcie decyzji dotyczącej umowy o kredyt konsumentki,
- 2) na wniosek konsumenta, wydać bezpłatny projekt umowy o kredyt konsumentki, jeżeli w ocenie kredytodawcy lub pośrednika kredytowego, spełnia on warunki do udzielenia mu kredytu konsumentckiego przez tego kredytodawcę lub pośrednika kredytowego. Projekt umowy powinien zawierać dane konsumenta, o których mowa w art. 30 ust. 1 pkt 1 ustawy o kredycie konsumentckim oraz wszystkie warunki, na których kredyt mógłby zostać udzielony,
- 3) podać konsumentowi na trwałym nośniku informację dotyczącą:
 - a) nazwy i adresu (siedziby) kredytodawcy i pośrednika kredytowego,
 - b) rodzaju kredytu,
 - c) czasu obowiązywania umowy,
 - d) stopy oprocentowania kredytu oraz warunków jej stosowania oraz, jeżeli są dostępne, wszelkich indeksów lub stopy referencyjnej mającej zastosowanie do pierwotnej stopy oprocentowania kredytu, a także okresy, warunki i procedury zmian stopy oprocentowania kredytu,

a jeżeli umowa o kredyt konsumencki przewiduje różne stopy oprocentowania, informacje te powinny być podawane dla wszystkich stosowanych stóp procentowych w danym okresie obowiązywania umowy,

- e) podać całkowitą kwotę kredytu,
- f) podać terminy i sposób wypłaty kredytu,
- g) podać rzeczywistą roczną stopę oprocentowania przedstawioną za pomocą reprezentatywnego przykładu, który obejmuje wszystkie założenia przyjęte do obliczenia tej stopy. W przypadku, gdy konsument poinformował kredytodawcę o co najmniej jednym ze składników preferowanego przez siebie kredytu, takim jak okres obowiązywania umowy o kredyt lub całkowita kwota kredytu, składniki te powinny być uwzględnione w reprezentatywnym przykładzie,
- h) podać mechanizmy dokonywania wypłat, które mogą spowodować zastosowanie wyższej rocznej stopy oprocentowania - jeżeli umowa o kredyt przewiduje różne sposoby dokonywania wypłat, w odniesieniu do których obowiązują różne opłaty i stopy oprocentowania, a kredytodawca korzysta z założenia, o którym mowa w ust. 4 pkt 2 załącznika nr 4 do ustawy o kredycie konsumenckim,
- i) podać całkowitą kwotę do zapłaty przez konsumenta,
- j) podać zasady i terminy spłaty kredytu oraz, w odpowiednich przypadkach, kolejność zaliczania rat kredytu konsumenckiego na poczet należności kredytodawcy, a jeżeli w ramach kredytu stosuje się różne stopy oprocentowania dla różnych należności kredytodawcy, należy także podać kolejność zaliczania rat kredytu konsumenckiego na poczet różnych należnych sald, dla których stosuje się różne stopy oprocentowania,
- k) podać informację dotyczącą obowiązku zawarcia umowy dodatkowej, w szczególności umowy ubezpieczenia, w przypadku gdy zawarcie takiej umowy jest niezbędne do uzyskania kredytu lub do uzyskania go na oferowanych warunkach,
- l) (w odpowiednich przypadkach) podać informację o innych kosztach, które konsument jest zobowiązany ponieść w związku z umową o kredyt konsumencki, w szczególności odsetkach, opłatach, prowizjach, marżach oraz kosztach usług dodatkowych, jeżeli są znane kredytodawcy oraz warunki, na jakich koszty te mogą ulec zmianie,
- m) podać informację o konieczności poniesienia opłat notarialnych, o ile wystąpią,
- n) informacji o stopie oprocentowania zadłużenia przeterminowanego, warunkach jej zmiany oraz ewentualne innych opłatach z tytułu zaległości w spłacie kredytu,
- o) podać informację o skutkach braku płatności,
- p) (w odpowiednich przypadkach) podać informację o wymaganych zabezpieczeniach kredytu konsumenckiego,
- q) podać informację o prawie konsumenta do odstąpienia od umowy,
- r) podać informację o prawie konsumenta do spłaty kredytu przed terminem,
- s) podać informację o prawie kredytodawcy do zastrzeżenia w umowie prowizji za spłatę kredytu przed terminem oraz zasady jej ustalania,

- t) podać informację o prawie konsumenta do otrzymania bezpłatnej informacji na temat wyników przeprowadzonej w celu oceny ryzyka kredytowego zdolności kredytowej weryfikacji w bazie danych,
- u) podać informację o prawie konsumenta do otrzymania bezpłatnego projektu umowy, na warunkach określonych w art. 12 ustawy o kredycie konsumenckim,
- v) (w odpowiednich przypadkach) podać informację o terminie, w którym kredytodawca lub pośrednik kredytowy jest związany informacjami, które przekazał konsumentowi.

Dodatkowo kredytodawca lub pośrednik kredytowy przed zawarciem umowy o kredyt wiązany lub w formie odroczonej płatności jest zobowiązany podać konsumentowi, na trwałym nośniku, powyższe dane, a także opis i cenę towaru lub usługi. Ustawa o kredycie konsumenckim określiła wzór formularza informacyjnego, na którym kredytodawca lub pośrednik kredytowy powinni przekazywać informacje konsumentowi (załącznik nr 1 do ustawy o kredycie konsumenckim). Termin ważności przedmiotowego formularza wynosi co najmniej 1 dzień roboczy.

Pamiętać należy, iż powyższe zasady nie mają zastosowania do sprzedawców i usługodawców, którzy działają w charakterze pośredników kredytowych w ramach działalności pomocniczej.

INFORMACJE GŁOSOWE

Przedsiębiorcy korzystając z coraz to nowszych rozwiązań technicznych przekazują konsumentowi informacje w formie głosowych komunikatów telefonicznych. Kredytodawca lub pośrednik kredytowy wykorzystując tę formę przekazywania informacji jest zobowiązany przekazać konsumentowi, co najmniej dane określone w art. 13 ust. 1 pkt 3-6 i 8 ustawy o kredycie konsumenckim, a także informacje:

- 1) o rzeczywistej rocznej stopie oprocentowania w formie reprezentatywnego przykładu,
- 2) o całkowitej kwocie do zapłaty przez konsumenta,
- 3) w zakresie opisu i ceny towaru lub usługi w odniesieniu do umów o kredyt wiązany lub w formie odroczonej płatności.

W przypadku kredytów w ROR, które są spłacane przez konsumenta w terminie do trzech miesięcy, kredytodawca lub pośrednik kredytowy jest zobowiązany podać konsumentowi na trwałym nośniku informacje obejmujące:

- 1) dane określone w art. 13 ust. 1 pkt 1-5, 12, 18 i 20 ustawy o kredycie konsumenckim,
- 2) informację o warunkach i sposobie rozwiązania umowy o kredyt,
- 3) informację o opłatach stosowanych w czasie obowiązywania umowy oraz warunki ich zmiany.

Zakres obowiązków informacyjnych jest różny w zależności od umownych terminów spłat zobowiązań z tytułu kredytów konsumenckich.

W zakresie kredytów z odroczonym terminem płatności lub zmianą sposobu spłaty w przypadku, gdy konsument zwleka ze spłatą zadłużenia wynikającego z umowy o kredyt, kredytodawca lub pośrednik kredytowy jest zobowiązany podać konsumentowi na trwałym nośniku:

- 1) dane określone w art. 13 ust. 1 pkt 1-5, 8, 12, 16-18 i 20 ustawy o kredycie konsumenckim,
- 2) informację o warunkach i sposobie rozwiązania umowy o kredyt,
- 3) informację o opłatach stosowanych w czasie obowiązywania umowy oraz warunki ich zmiany,
- 4) rzeczywistą roczną stopę oprocentowania przedstawioną w formie reprezentatywnego przykładu wraz z założeniami przyjętymi do jej obliczenia.

6. ZAWARCIE UMOWY O KREDYT KONSUMENCKI

Forma umowy o kredyt konsumencki

Zgodnie z przepisami ustawy o kredycie konsumenckim, umowa o kredyt konsumencki powinna zostać zawarta w formie pisemnej, chyba że odrębne przepisy przewidują inną szczególną formę.

Ustawodawca nie określił skutków prawnych niedochowania formy pisemnej umowy o kredyt konsumencki, a więc można przyjąć, że została ona zastrzeżona pod rygorem utrudnień dowodowych. Zgodnie z przepisami art. 74 K.c.

„Zastrzeżenie formy pisemnej, dokumentowej albo elektronicznej bez rygoru nieważności ma ten skutek, że w razie niezachowania zastrzeżonej formy nie jest w sporze dopuszczalny dowód z zeznań świadków lub z przesłuchania stron na fakt dokonania czynności. Przepisu tego nie stosuje się, gdy zachowanie formy pisemnej, dokumentowej albo elektronicznej jest zastrzeżone jedynie dla wywołania określonych skutków czynności prawnej”.

Rygor określony w art. 74 § 1 K.c. ma mniejsze znaczenie w sytuacji, w której kredytobiorcą jest konsument. Zgodnie z przepisem art. 74 § 2 K.c., pomimo niezachowania formy pisemnej przewidzianej dla celów dowodowych, dowód ze świadków lub dowód z przesłuchania stron jest dopuszczalny, jeżeli obie strony wyrażą na to zgodę, jeżeli żąda tego konsument w sporze z przedsiębiorcą albo jeżeli fakt dokonania czynności prawnej będzie uprawdopodobniony za pomocą dokumentu.

Przykładem odrębnych przepisów nakazujących inną formę dla umowy kredytu konsumenckiego jest:

- 1) przepis art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (t.j.: Dz. U. z 2017 r., poz. 2065, z późn. zm.), zgodnie z którym umowa pożyczki lub kredytu, niezależnie od wartości pożyczki lub kredytu, powinna być sporządzona w formie pisemnej pod rygorem nieważności,
- 2) przepis art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1995 r. o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego (t.j.: Dz. U. z 2018 r. poz. 1020, z późn. zm.), według której umowa o kredyt kontraktowy powinna być, pod rygorem nieważności, zawarta na piśmie i określać co najmniej strony umowy.

Rygor nieważności związany z formą szczególną czynności prawnych ad *solemnitatem*¹¹ działa w sposób bezwzględny.

¹¹ Forma czynności prawnej ad solemnitatem – oznacza, iż skutkiem niezachowania określonej przepisami prawa, szczególnej formy czynności prawnej (np. formy pisemnej), jest nieważność czynności prawnej. Brak zachowania przez strony umowy szczególnej formy prawnej umowy oznacza, że pomimo jej zawarcia nie wywołuje ona żadnych skutków prawnych.

W praktyce umowy o kredyt sporządza się w formie papierowej lub na innym trwałym nośniku. Pamiętać również należy, że zgodnie z art. 77³ K.c. dokumentem jest nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią. Do zachowania natomiast pisemnej formy czynności prawnej wystarcza złożenie własnoręcznego podpisu na dokumencie obejmującym treść oświadczenia woli. Do zawarcia umowy wystarcza wymiana dokumentów obejmujących treść oświadczeń woli, z których każdy jest podpisany przez jedną ze stron lub dokumentów, z których każdy obejmuje treść oświadczenia woli jednej ze stron i jest przez nią podpisany.

Dla konsumenta istotne jest to, że kredytodawca lub pośrednik kredytowy jest zobowiązany niezwłocznie doręczyć umowę konsumentowi. Umowa o kredyt konsumencki powinna być sformułowana w sposób jednoznaczny i zrozumiały, a w szczególności, powinna zawierać informacje, które de facto mieszczą się w treści formularza informacyjnego wręczanego konsumentowi przed zawarciem umowy o kredyt konsumencki.

Konsument podpisując umowę o kredyt konsumencki powinien wiedzieć, iż do zachowania pisemnej formy czynności prawnej wystarcza złożenie własnoręcznego podpisu na dokumencie obejmującym treść oświadczenia woli.

Umowa o kredyt konsumencki może być zawarta także przez Internet. Dla konsumenta będzie to wówczas umowa z wykorzystaniem środków porozumiewania się na odległość.

DORĘCZENIE UMOWY KONSUMENTOWI

Na kredytodawcy lub pośredniku kredytowym spoczywa obowiązek doręczenia umowy konsumentowi.

Umowa powinna być doręczona niezwłocznie po jej zawarciu. Ustawodawca nie określił sposobu doręczenia umowy. Może on polegać na wręczeniu egzemplarza umowy bezpośrednio konsumentowi, ale doręczenie takie może nastąpić również za pośrednictwem operatora pocztowego (określonego w przepisach ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe (t.j.: Dz. U. z 2017 r., poz. 1481, z późn. zm.).

Kredytodawca powinien posiadać dowód doręczenia konsumentowi umowy o kredyt.

TREŚĆ UMOWY O KREDYT KONSUMENCKI

Elementy konieczne umowy określone zostały w regulacji art. 30 ustawy o kredycie konsumenckim. Natomiast zgodnie z regulacją art. 29 ust. 3 ustawy o kredycie konsumenckim umowa powinna być sformułowana w sposób jasny, przejrzysty (niewymagający od konsumenta dysponowania wiedzą prawniczą i ekonomiczną). Postanowienia umowy powinny być jednoznaczne, konkretne, jasne, proste, oczywiste oraz niebudzące wątpliwości.

W związku z powyższym w umowie o kredyt konsumencki nie należy:

1) zamieszczać zwrotów obcojęzycznych, takich jak:

- ➔ per annum (rocznie),
- ➔ per diem (dziennie),
- ➔ continuous credit account (linia kredytowa),
- ➔ amortization schedule (harmonogram spłat),

2) zamieszczać zwrotów stanowiących język specjalistyczny:

- ➔ kredyt rewalwingowy (kredyt odnawialny),
- ➔ stopa bazowa,
- ➔ kredyt balonowy,

3) stosować odesłań pomiędzy poszczególnymi klauzulami umowy, tj. stosować zwrotów o treści „...,o którym mowa w paragrafie X niniejszej umowy...”.

Niejednoznaczne postanowienia umowy nie mogą być interpretowane na korzyść jednej ze stron stosunku umownego. Jednakże w celu zabezpieczenia interesów konsumenta przyjęto w prawie polskim zasadę, zgodnie z którą klauzule niejasno sformułowane tłumaczy się na korzyść konsumenta. Do treści umowy konsumenckiej stosuje się regulacje Kodeksu cywilnego, t.j. art. 385 i następne. Zgodnie z tymi regulacjami postanowienia umowne niezgodnione z konsumentem indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami lub rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Reguła ta nie dotyczy jednak postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Według § 2 artykułu 385¹K.c., jeżeli postanowienie umowy nie wiąże konsumenta, to strony są związane umową w pozostałym zakresie. Dla konsumenta niezgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. Ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje. Dodatkowo regulacja Kodeksu cywilnego zawiera szereg klauzul niedozwolonych, a Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej: UOKiK) prowadzi rejestr klauzul niedozwolonych (abuzywnych), które nie wiążą konsumenta.

Do 17 kwietnia 2016 r., t.j. przed wejściem w życie znowelizowanej ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, do przedmiotowego rejestru wpisywane były postanowienia umowne uznane za niedozwolone prawomocnym wyrokiem Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Obecnie, ze względu na zmianę modelu kontroli abstrakcyjnej postanowień wzorców umowy z sądowej na administracyjnosądową, realizowaną przez Prezesa UOKiK, do rejestru trafiają klauzule tylko w tych sprawach, w których wniesiono pozwy do Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów przed 17 kwietnia 2016 r. W nowych sprawach rozstrzygnięcia dotyczące stosowania niedozwolonych postanowień wzorców umowy wynikają z decyzji Prezesa UOKiK i publikowane są w bazie decyzji na stronie internetowej UOKiK.

7. PRAWA KONSUMENTA OKREŚLONE W USTAWIE O KREDYCIE KONSUMENCKIM

Konsument ma prawo do otrzymania na wniosek bezpłatnego projektu umowy o kredyt konsumencki, jeżeli w ocenie kredytodawcy lub pośrednika kredytowego spełnia on warunki do udzielenia mu kredytu konsumenckiego przez tego kredytodawcę lub pośrednika kredytowego.

Projekt umowy powinien zawierać dane konsumenta, o których mowa w art. 30 ust. 1 pkt 1 ustawy o kredycie konsumenckim oraz wszystkie warunki, na których kredyt mógłby zostać udzielony.

W przypadku umowy o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty innej niż waluta polska, konsumentowi przysługuje prawo dokonywania spłaty rat kapitałowo-odsetkowych w tej walucie.

W przypadku umowy o kredyt konsumencki zawartej na czas określony, przez cały czas jej obowiązywania, konsument ma prawo do otrzymania, na swój wniosek, w każdym czasie bezpłatnie harmonogramu spłaty.

Harmonogram powinien zawierać:

- 1) określenie terminu, wysokości raty kredytu z wyodrębnieniem jej poszczególnych składników, w szczególności kapitału, odsetek oraz wszelkich innych kosztów kredytu, które konsument jest zobowiązany ponieść,
- 2) w przypadku umów o kredyt konsumencki, które przewidują możliwość zmiany stopy oprocentowania lub wszelkich innych kosztów kredytu - informacje, że dane zawarte w harmonogramie obowiązują do momentu zmiany stopy oprocentowania lub wszelkich innych kosztów kredytu składających się na wysokość raty kredytu.

Konsument ma prawo w każdym czasie, bez dodatkowych opłat, wypowiedzieć umowę o kredyt odnawialny, a strony mogą w umowie określić termin wypowiedzenia tej umowy, który nie może być jednak dłuższy niż jeden miesiąc. Jeżeli umowa o kredyt tak stanowi, kredytodawca ma prawo wypowiedzieć, na trwałym nośniku, umowę o kredyt odnawialny z zachowaniem co najmniej dwumiesięcznego okresu wypowiedzenia.

8. ODSTĄPIENIE OD UMOWY O KREDYT

Konsumentowi przysługuje prawo do odstąpienia od umowy o kredyt konsumencki. Konieczność uregulowania prawa odstąpienia konsumenta od umowy o kredyt konsumencki powstała w związku z dyrektywą 2008/48/WE, w której w sposób szczegółowy uregulowano prawo odstąpienia. Zgodnie z dyrektywą konsument jest uprawniony do odstąpienia od umowy o kredyt bez podania przyczyny w terminie 14 dni od dnia zawarcia umowy. Termin ten rozpoczyna się w dniu zawarcia umowy o kredyt albo w dniu, w którym konsument otrzymał warunki umowy oraz informację o prawie odstąpienia lub braku takiego prawa.

Zgodnie z założeniami dyrektywy 2008/48/WE konsument zamierzający korzystać z prawa do odstąpienia od umowy powinien powiadomić w każdym przypadku o tym fakcie kredytodawcę. Uznaje się, że termin jest zachowany, jeżeli powiadomienie, w formie papierowej lub na innym trwałym nośniku dostępnym kredytodawcy, zostało wysłane przed upływem tego terminu.

Na gruncie przepisów prawa polskiego, prawo konsumenta do odstąpienia od umowy o kredyt konsumencki wynika wprost z przepisów ustawy o kredycie konsumenckim. Zgodnie z art. 53 ustawy o kredycie konsumenckim:

1. *Konsument ma prawo, bez podania przyczyny, do odstąpienia od umowy o kredyt konsumencki w terminie 14 dni od dnia zawarcia umowy.*
2. *Jeżeli umowa o kredyt konsumencki nie zawiera elementów określonych w art. 30, konsument może odstąpić od umowy o kredyt konsumencki w terminie 14 dni od dnia dostarczenia wszystkich elementów wymienionych w art. 30.*
3. *Kredytodawca lub pośrednik kredytowy jest zobowiązany przy zawarciu umowy wręczyć konsumentowi, na trwałym nośniku, wzór oświadczenia o odstąpieniu od umowy, z oznaczeniem swojego imienia, nazwiska (nazwy) i adresu zamieszkania (siedziby).*
4. *Termin do odstąpienia od umowy jest zachowany, jeżeli konsument przed jego upływem złoży pod wskazany przez kredytodawcę lub pośrednika kredytowego adres oświadczenie o odstąpieniu od umowy.*
5. *Dla zachowania terminu, o którym mowa w ust. 4, jest wystarczające wysłanie oświadczenia przed jego upływem”.*

W razie wykonania prawa odstąpienia umowa uważana jest za niezawartą. To, co strony już świadczyły, ulega zwrotowi w stanie niezmienionym, chyba że zmiana była konieczna w granicach zwykłego zarządu. Za świadczone usługi oraz za korzystanie z rzeczy należy się drugiej stronie odpowiednie wynagrodzenie.

Na gruncie przywołanych przepisów konsument ma zatem prawo, bez podania przyczyny, do odstąpienia od umowy o kredyt konsumencki w terminie 14 dni od dnia zawarcia umowy. Jeżeli umowa o kredyt konsumencki nie zawiera elementów określonych w art. 30 ustawy o kredycie konsumenckim, konsumentowi przysługuje prawo odstąpienia od umowy w terminie 14 dni od dnia dostarczenia wszystkich elementów wymienionych w przywołanym art. 30. Kredytodawca lub pośrednik kredytowy jest zobowiązany przy zawarciu umowy wręczyć konsumentowi, na trwałym nośniku, wzór oświadczenia o odstąpieniu od umowy, z oznaczeniem swojego imienia, nazwiska (nazwy) i adresu zamieszkania (siedziby). Termin do odstąpienia od umowy jest zachowany, jeżeli konsument przed jego upływem złoży pod wskazany przez kredytodawcę lub pośrednika kredytowego adres oświadczenie o odstąpieniu od umowy. Dla zachowania tego terminu wystarczające jest wysłanie oświadczenia przed jego upływem.

Konsument nie ponosi kosztów związanych z odstąpieniem od umowy o kredyt konsumencki, z wyjątkiem odsetek za okres od dnia wypłaty kredytu do dnia spłaty kredytu.

W przypadku odstąpienia od umowy, konsument zwraca niezwłocznie kredytodawcy kwotę udostępnionego kredytu wraz z odsetkami, nie później niż w terminie 30 dni od dnia złożenia oświadczenia o odstąpieniu od umowy. W takim wypadku dniem spłaty kredytu jest dzień przekazania środków pieniężnych kredytodawcy przez konsumenta.

W przypadku odstąpienia od umowy kredytodawcy nie przysługują żadne opłaty, z wyjątkiem bezzwrotnych kosztów poniesionych przez niego na rzecz organów administracji publicznej oraz opłat notarialnych.

ODSTĄPIENIE A UMOWA DODATKOWA

Dla konsumenta ważną informacją jest to, że w przypadku, gdy z umową o kredyt konsumencki związana jest usługa dodatkowa świadczona przez kredytodawcę lub osobę trzecią - na podstawie umowy między tą osobą a kredytodawcą - to w przypadku skorzystania przez konsumenta z prawa do odstąpienia od umowy o kredyt - odstąpienie jest skuteczne także wobec umowy o usługę dodatkową.

ODSTĄPIENIE OD UMOWY O KREDYT WIĄZANY

W przypadku odstąpienia przez konsumenta od umowy o kredyt wiązany, jeżeli spełnienie świadczenia przez kredytodawcę ma nastąpić na rzecz sprzedawcy lub usługodawcy, od którego konsument nabył towar lub usługę, konsument może odstąpić od umowy o kredyt konsumencki przez złożenie kredytodawcy lub pośrednikowi kredytowemu oświadczenia o odstąpieniu od umowy.

ODSTĄPIENIE OD UMOWY O KREDYT WIĄZANY A SPEŁNIENIE ŚWIADCZENIA

W przypadku odstąpienia od umowy kredytu konsumenckiego, sprzedawca lub usługodawca jest zobowiązany do zwrotu kredytodawcy spełnionego na jego rzecz świadczenia. Kredytodawca przedstawia w takiej sytuacji sprzedawcy lub usługodawcy kopię oświadczenia o odstąpieniu od umowy wraz z żądaniem zwrotu kredytu. Konsument jest zobowiązany do zwrotu kredytodawcy odsetek należnych mu od dnia wydania towaru przez sprzedawcę lub rozpoczęcia świadczenia usług przez usługodawcę do dnia złożenia przez konsumenta oświadczenia o odstąpieniu od umowy, nie później jednak niż w terminie 30 dni od dnia złożenia tego oświadczenia. Jednakże w przypadku, gdy towar został wydany konsumentowi przed upływem terminu do odstąpienia od

umowy o kredyt konsumencki, a konsument skorzystał z tego prawa, sprzedawca zachowuje roszczenie o zapłatę przez konsumenta ceny, chyba że konsument niezwłocznie zwróci towar, a sprzedawca go przyjmie. W takim przypadku umowa o nabycie towaru wygasa. Warunki dotyczące przyjęcia przez sprzedawcę towaru określa umowa między sprzedawcą a konsumentem. W przypadku umowy o świadczenie usług konsument powinien zwrócić usługodawcy wynagrodzenie za świadczoną usługę. Niezależnie od powyższego strony mogą postanowić, że wydanie towaru lub rozpoczęcie świadczenia usługi może nastąpić po upływie terminu odstąpienia od umowy o kredyt konsumencki, wynikającego z przepisów ustawy o kredycie konsumenckim.

Zakazane jest uzależnianie prawa do odstąpienia od umowy o kredyt konsumencki od zwrotu towaru przez konsumenta.

Jeżeli konsument skorzystał z przyznanego mu, na podstawie odrębnych przepisów, prawa do odstąpienia od umowy na nabycie określonego towaru lub usługi, to odstąpienie konsumenta od tej umowy jest skuteczne także wobec umowy o kredyt wiązany.

ODSTĄPIENIE OD UMOWY O KREDYT WIĄZANY ZAWARTEJ NA ODLEGŁOŚĆ

W przypadku odstąpienia od umowy o kredyt konsumencki zawartej na odległość lub poza lokalem przedsiębiorstwa do odstąpienia od tej umowy stosuje się przepisy Rozdziału 5 „Odstąpienie od umowy przez konsumenta” ustawy o kredycie konsumenckim. Jeżeli zatem sprzedawca lub usługodawca nie wykonał lub nienależycie wykonał zobowiązanie wobec konsumenta, a żądanie przez konsumenta wykonania tego zobowiązania nie było skuteczne, konsumentowi przysługuje prawo dochodzenia swoich roszczeń o wykonanie tego zobowiązania od kredytodawcy. Odpowiedzialność kredytodawcy jest ograniczona do wysokości udzielonego konsumentowi kredytu.

TERMIN DO WYKONANIA PRAWA ODSTĄPIENIA

Na gruncie przepisów ustawy o kredycie konsumenckim obowiązuje regulacja, zgodnie z którą konsument ma prawo, bez podania przyczyny, do odstąpienia od umowy o kredyt konsumencki w terminie 14 dni od dnia zawarcia umowy.

Termin 14-dniowy, określony w art. 53 ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim, jest liczony od dnia zawarcia umowy o kredyt konsumencki i dotyczy umów, które zawierają wszystkie niezbędne elementy treści wymienione w art. 30 ustawy o kredycie konsumenckim (określają termin umowy, sposób i skutki odstąpienia konsumenta od umowy). W przypadku, w którym umowa o kredyt konsumencki nie zawiera elementów treści umowy określonych w art. 30 ustawy o kredycie konsumenckim, konsument może odstąpić od tej umowy w terminie 14 dni, z tym że termin ten należy liczyć od dnia dostarczenia wszystkich elementów treści umowy wymienionych w art. 30 tej ustawy. Brak w umowie jednego spośród elementów treści umowy, uzasadnia zastosowanie sposobu liczenia 14-dniowego terminu, przewidzianego na odstąpienie od umowy, określonego nie w przepisie art. 53 ust. 1, lecz w przepisie art. 53 ust. 2 ustawy o kredycie konsumenckim.

OŚWIADCZENIE O ODSTĄPIENIU OD UMOWY

Na kredytodawcy (pośredniku kredytowym) spoczywa obowiązek wręczenia konsumentowi na trwałym nośniku wzoru oświadczenia o odstąpieniu od umowy. Wzór tego oświadczenia powinien zostać wręczony konsumentowi przy zawarciu umowy o kredyt konsumencki.

TERMIN ZWROTU KREDYTU PRZEZ KONSUMENTA ODSTĘPUJĄCEGO OD UMOWY

Zasady dotyczące obliczania terminu zwrotu kredytu przez kredytobiorcę korzystającego z prawa do odstąpienia od umowy, określone zostały w art. 54 ust. 2 i 3 ustawy o kredycie konsumenckim.

Obowiązkiem kredytobiorcy jest niezwłoczne dokonanie zwrotu udostępnionego mu kredytu wraz z odsetkami (naliczonymi za okres od dnia wypłaty kredytu do dnia jego spłaty), jednak nie później niż w terminie 30 dni od dnia złożenia oświadczenia o odstąpieniu od umowy. Spłaty kredytu i odsetek kredytobiorca dokonuje bez wezwania ze strony wierzyciela (kredytodawcy), w przeciwnym bowiem razie, kredytobiorca opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego (art. 481 K.c.). *Ustawodawca w tej sytuacji zwalnia wierzyciela z obowiązku dowodzenia faktu zaistnienia szkody i jej wysokości przy domaganiu się świadczenia odsetek za opóźnienie od dłużnika. Zgodnie z regulacją art. 481 K.c.:*

„§ 1. Jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi.

§ 2. Jeżeli stopa odsetek za opóźnienie nie była oznaczona, należą się odsetki ustawowe za opóźnienie w wysokości równej sumie stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego i 5,5 punktów procentowych. Jednakże gdy wierzycielność jest oprocentowana według stopy wyższej, wierzyciel może żądać odsetek za opóźnienie według tej wyższej stopy.

§ 2¹. Maksymalna wysokość odsetek za opóźnienie nie może w stosunku rocznym przekraczać dwukrotności wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie (odsetki maksymalne za opóźnienie).

§ 2². Jeżeli wysokość odsetek za opóźnienie przekracza wysokość odsetek maksymalnych za opóźnienie, należą się odsetki maksymalne za opóźnienie.

§ 2³. Postanowienia umowne nie mogą wyłączać ani ograniczać przepisów o odsetkach maksymalnych za opóźnienie, także w przypadku dokonania wyboru prawa obcego. W takim przypadku stosuje się przepisy ustawy.

§ 2⁴. Minister Sprawiedliwości ogłasza, w drodze obwieszczenia, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, wysokość odsetek ustawowych za opóźnienie.

§ 3. W razie zwłoki dłużnika wierzyciel może nadto żądać naprawienia szkody na zasadach ogólnych”.

Jak widać na podstawie powyższej regulacji, na gruncie przepisu art. 481 § 3 K.c. odsetki za opóźnienie nie spełniają funkcji odszkodowawczej, natomiast naprawieniu szkody służy jedynie roszczenie odszkodowawcze zupełnie odrębne od roszczenia o zapłatę odsetek. Wierzyciel, który dochodząc świadczenia głównego zrzeka się w procesie roszczenia o odsetki za opóźnienie, zachowuje roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej nieterminowym spełnieniem świadczenia przez dłużnika.

9. PRZEDTERMINOWA SPŁATA KREDYTU, ZWŁOKA W SPŁACIE KREDYTU

Uprawnienie konsumenta do przedterminowej spłaty kredytu wynika z implementacji do polskiego porządku prawnego art. 16 ust. 1 dyrektywy 2008/48/WE, zgodnie z którym konsument ma prawo w każdym czasie spłacić w całości lub w części swoje zobowiązania wynikające z umowy o kredyt. **Zgodnie z art. 48 ustawy o kredycie konsumenckim, konsument ma prawo w każdym czasie do spłaty całości lub części kredytu przed terminem określonym w umowie. Kredytodawca nie może uzależnić wcześniejszej spłaty kredytu od jego poinformowania przez konsumenta.**

Konsument jest w takim przypadku uprawniony do uzyskania obniżki całkowitego kosztu kredytu, na którą składają się odsetki i koszty przypadające na pozostały okres obowiązywania umowy. **Do 16 maja 2016 r. przyjmowało się, że zgodnie z art. 49 ustawy o kredycie konsumenckim w przypadku spłaty całości kredytu przed terminem określonym w umowie, całkowity koszt kredytu ulega obniżeniu o te koszty, które dotyczą okresu, o który skrócono czas obowiązywania umowy, chociażby konsument poniósł je przed tą spłatą. Powyższa zasada miała odpowiednie zastosowanie w przypadku spłaty części kredytu przed terminem określonym w umowie.** Odmiennie od powyższego stanowisko w tym zakresie zajęł Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Rzecznik Finansowy. Zgodnie z przyjętą przez te organy interpretacją przepisu art. 49 ustawy o kredycie konsumenckim **w przypadku spłaty całości kredytu przed terminem określonym w umowie, całkowity koszt kredytu ulega obniżeniu o wszystkie możliwe koszty kredytu, niezależnie od ich charakteru i niezależnie od tego, kiedy koszty te zostały faktycznie poniesione przez kredytobiorcę, z tymże wyjątkiem, iż redukcja ta ma charakter proporcjonalny, tj. odnosi się do okresu od dnia faktycznej spłaty kredytu do dnia ostatecznej spłaty określonej w umowie**¹². Należy jednakże podkreślić, że w przypadku sporu, sąd nie jest w żaden sposób związany poglądem przedstawionym przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów i Rzecznika Finansowego.

Jak widać, ustawodawca zagwarantował konsumentowi bezwzględne prawo do przedterminowej spłaty kredytu w całości lub w części. Takie uprawnienie wzmocniło pozycję konsumenta w porównaniu do jego pozycji kształtowanej przepisami poprzednio obowiązującej ustawy o kredycie konsumenckim. Sformułowanie „część kredytu” oznacza, iż kredytobiorcy przysługuje prawo spłaty przed terminem dowolnej kwoty jego zadłużenia. Może zatem chodzić o część kredytu lub na przykład część raty kredytu lub jej równowartość.

¹² Por. pismo z dnia 16 maja 2016 r. Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów i Rzecznika Finansowego obejmujące Stanowisko Rzecznika Finansowego i Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w sprawie interpretacji art. 49 ustawy o kredycie konsumenckim.

Zasada wcześniejszej spłaty kredytu ma zastosowanie również do umów o kredyt konsumencki zawartych na czas nieoznaczony.

Strony umowy dysponują pewną swobodą co do określenia reguł interpretacyjnych, dotyczących oświadczeń woli konsumenta, co zgodne jest z przepisami art. 353¹ K.c., według których strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego.

Zasadą jest, iż w przypadku całkowitej lub częściowej spłaty kredytu przed terminem określonym w umowie, następuje obniżenie całkowitego kosztu kredytu. Obniżenie kosztów następuje proporcjonalnie do okresu, o który skrócono czas kredytowania. Wylczenie tego okresu następuje od momentu spłaty kredytu przed terminem.

PRZEDTERMINOWA SPŁATA KREDYTU A PROWIZJA NALEŻNA KREDYTODAWCY

Kredytodawca może zastrzec w umowie o kredycie konsumenckim prowizję za spłatę kredytu przed terminem.

Zgodnie z art. 50 ustawy o kredycie konsumenckim:

1. *„Kredytodawca może zastrzec w umowie prowizję za spłatę kredytu przed terminem, pod warunkiem że ta spłata przypada na okres, w którym stopa oprocentowania kredytu jest stała, a kwota spłacanego w okresie dwunastu kolejnych miesięcy kredytu jest wyższa niż trzykrotność przeciętnego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, z grudnia roku poprzedzającego rok spłaty kredytu.*

2. *Prowizja za spłatę kredytu przed terminem nie może przekraczać 1% spłacanej części kredytu, jeżeli okres między datą spłaty kredytu a terminem spłaty kredytu przekracza jeden rok.*

3. *W przypadku gdy okres, o którym mowa w ust. 2, nie przekracza jednego roku, prowizja za spłatę kredytu przed terminem nie może przekraczać 0,5% spłacanej części kwoty kredytu.*

4. *Prowizja, o której mowa w ust. 1-3, nie może być wyższa niż wysokość odsetek, które konsument byłby zobowiązany zapłacić w okresie między spłatą kredytu przed terminem, a uzgodnionym terminem zakończenia umowy, a także nie może być wyższa niż bezpośrednie koszty kredytodawcy związane z tą spłatą”.*

Na gruncie powyższej regulacji **rekompensata kredytodawcy w przypadku przedterminowej spłaty kredytu nie może przekraczać 1% spłacanej przed terminem części kwoty kredytu, jeżeli okres pomiędzy przedterminową spłatą a uzgodnionym wygaśnięciem umowy o kredyt przekracza jeden rok. Jeżeli okres ten nie przekracza jednego roku, rekompensata nie może przekraczać 0,5% spłacanej przed terminem części kwoty kredytu.**

Zgodnie z ustawą o kredycie konsumenckim kredytodawca może zastrzec w umowie prowizję za spłatę kredytu przed terminem, pod warunkiem że spłata ta przypada na okres, w którym stopa oprocentowania kredytu jest stała, a kwota spłacanego w okresie dwunastu kolejnych miesięcy kredytu jest wyższa niż trzykrotność przeciętnego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw,

ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, z grudnia roku poprzedzającego rok spłaty kredytu.

Dodatkowo prowizja nie może być wyższa niż wysokość odsetek, które konsument byłby zobowiązany zapłacić w okresie między spłatą kredytu przed terminem, a uzgodnionym terminem zakończenia umowy, a także nie może być wyższa niż bezpośrednie koszty kredytodawcy związane z tą spłatą.

W art. 50 ust. 2 i 3 ustawy o kredycie konsumenckim określono maksymalną wysokość prowizji przysługującej kredytodawcy w przypadku dokonania przez konsumenta przedterminowej spłaty kredytu. **Maksymalna stawka prowizji za przedterminową spłatę kredytu została zróżnicowana w zależności od długości okresu przypadającego między datą spłaty kredytu a terminem jego spłaty ustalonym w umowie.**

Prowizja za spłatę kredytu przed terminem nie przysługuje kredytodawcy w przypadku umów:

- 1) kredytu w rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym,
- 2) w których spłata została dokonana zgodnie z umową ubezpieczenia zawartą w celu zabezpieczenia spłaty kredytu.

OBOWIĄZKI KREDYTODAWCY ZWIĄZANE Z PRZEDTERMINOWĄ SPŁATĄ KREDYTU

Kredytodawca jest zobowiązany do rozliczenia z konsumentem kredytu w terminie 14 dni od dnia dokonania wcześniejszej spłaty kredytu w całości.

Rozliczenie to ustalenie wysokości zobowiązania lub należności i ich obliczenie. Rozliczenie może obejmować także uregulowanie wzajemnych należności i zobowiązań pomiędzy kredytodawcą a konsumentem.

ZWŁOKA KONSUMENTA W SPŁACIE KREDYTU

Umowa o kredyt konsumencki może przewidywać naliczanie przez kredytodawcę odsetek lub opłat od zadłużenia przeterminowanego w spłacie kredytu. Ustawa reguluje maksymalną wysokość tych opłat i odsetek, która nie może przekraczać kwoty odsetek maksymalnych za opóźnienie, o których mowa w art. 481 § 21 K.c., obliczonych od kwoty zaległości w spłacie kredytu, należnych na dzień pobrania tych opłat lub odsetek. Jeżeli z postanowień umowy wynika, że opłaty lub odsetki od zadłużenia przeterminowanego w spłacie kredytu przekraczałyby kwotę odsetek maksymalnych, wówczas konsument jest zobowiązany do zapłaty kwoty opłat i odsetek nie przekraczającej kwoty odsetek maksymalnych¹³.

MAKSYMALNA KWOTA POZAODSETKOWYCH KOSZTÓW KREDYTU

Ustawa o kredycie konsumenckim przewiduje ograniczenie kwoty pozaodsetkowych kosztów kredytu do wartości maksymalnej obliczanej według wzoru:

$$MPKK \leq (K \times 25\%) + \left(K \times \frac{n}{R} \times 30\% \right),$$

¹³ Zgodnie z obwieszczeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 stycznia 2016 r. w sprawie wysokości odsetek ustawowych (M. P. z 2016 r., poz. 47) wysokość odsetek ustawowych za opóźnienie wynosi 7% w stosunku rocznym.

w którym poszczególne symbole oznaczają:

MPKK – maksymalną wysokość pozaodsetkowych kosztów kredytu,

K – całkowitą kwotę kredytu,

n – okres spłaty wyrażony w dniach,

R – liczbę dni w roku.

Celem wprowadzenia maksymalnej wysokości pozaodsetkowych kosztów kredytu, jest objęcie tą regulacją wszelkich pozaodsetkowych kosztów kredytu, przy czym nie ma znaczenia nazwa, konstrukcja lub sposób wyliczania danego kosztu (np. opłata, prowizja, składka, itp.). Ma natomiast znaczenie okoliczność, iż kredytodawca obciąża konsumenta kosztem niebędącym odsetkami od udzielonego kredytu, w tym odsetkami za opóźnienie. Wyłączenie to dotyczy także odsetek skapitalizowanych (art. 482 K.c.). Zgodnie z regulacją art. 482 K.c.:

"§ 1. Od zaległych odsetek można żądać odsetek za opóźnienie dopiero od chwili wytoczenia o nie powództwa, chyba że po powstaniu zaległości strony zgodziły się na doliczenie zaległych odsetek do dłużnej sumy.

§ 2. Przepis paragrafu poprzedzającego nie dotyczy pożyczek długoterminowych udzielanych przez instytucje kredytowe".

W przypadku kosztów pozaodsetkowych wystarczające jest istnienie funkcjonalnego związku tych kosztów z umową o kredyt konsumencki. Przepis art. 5 pkt 6a ustawy o kredycie konsumenckim odwołuje się do kosztów ponoszonych przez konsumenta, a nie do przychodów osiąganych przez kredytodawcę na podstawie transakcji finansowej. W związku z tym pojęcie pozaodsetkowych kosztów kredytu obejmuje należności uzyskiwane od konsumenta nie tylko przez kredytodawcę, lecz także przez osoby trzecie, w tym także wynikające z obciążeń fiskalnych.

Limit kosztów pozaodsetkowych obejmuje jedynie takie należności, które zostały skutecznie zastrzeżone w umowie o kredyt konsumencki lub odrębnym porozumieniu (art. 353¹ K.c.). Koszty, które wyliczono na podstawie wzoru zamieszczonego w art. 36a ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim, nie mogą przekroczyć 100% kapitału udzielonego kredytu. Przepis art. 36a ust. 2 powołanej ustawy stanowi przepis szczególny w stosunku do art. 36a ust. 1 tej ustawy. Stanowi on, iż: „Pozaodsetkowe koszty kredytu w całym okresie kredytowania nie mogą być wyższe od całkowitej kwoty kredytu”.

W ustawie o kredycie konsumenckim wprowadzono ograniczenie, zgodnie z którym pozaodsetkowe koszty kredytu wynikające z umowy o kredyt konsumencki nie należą się w części przekraczającej maksymalne pozaodsetkowe koszty kredytu lub całkowitą kwotę kredytu. Zgodnie z art. 36a ust. 3 ustawy o kredycie konsumenckim: „Pozaodsetkowe koszty kredytu wynikające z umowy o kredyt konsumencki nie należą się w części przekraczającej maksymalne pozaodsetkowe koszty kredytu obliczone w sposób określony w ust. 1 lub całkowitą kwotę kredytu”.

W przypadku odroczenia spłaty zadłużenia wynikającego z umowy o kredyt konsumencki w okresie 120 dni od dnia wypłaty tego kredytu:

- 1) całkowitą kwotę kredytu dla celów ustalenia maksymalnej wysokości pozaodsetkowych kosztów kredytu stanowi kwota udzielonego i wyptaconego kredytu, którego spłata została następnie odroczone,
- 2) do pozaodsetkowych kosztów kredytu dolicza się wszystkie koszty i opłaty, które kredytobiorca jest obowiązany ponieść w związku z odroczeniem spłaty kredytu, naliczone w okresie 120 dni od dnia wypłaty kredytu.

W przypadku udzielenia przez kredytodawcę konsumentowi, który nie dokonał pełnej spłaty kredytu, kolejnych kredytów w okresie 120 dni od dnia wypłaty pierwszego z kredytów:

- 1) całkowitą kwotę kredytu, dla celów ustalenia maksymalnej wysokości pozaodsetkowych kosztów kredytu, o której mowa w art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim, stanowi kwota pierwszego z kredytów,
- 2) pozaodsetkowe koszty kredytu obejmują sumę pozaodsetkowych kosztów wszystkich kredytów udzielonych w tym okresie.

Powyższych zasad nie stosuje się między innymi do kredytu w rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym konsumenta, prowadzonym przez kredytodawcę, o którym mowa w art. 5 pkt 2a lit. a i b ustawy o kredycie konsumenckim,

Wprowadzone przez ustawodawcę ograniczenia maksymalnych kosztów kredytu związane są z sytuacją wykorzystywania przez kredytodawców oraz pożyczkodawców trudnej sytuacji kredytobiorców i pożyczkobiorców, czyli występowania zjawiska tzw. lichwy. Działalność polegająca na udzielaniu pożyczek o charakterze lichwiarskim jest częstym zjawiskiem w realiach rynku kredytowego. W niektórych państwach europejskich, takich jak Dania, Słowenia, Finlandia, Rumunia, Łotwa, Malta, Czechy, Belgia, Austria, Niemcy, Portugalia, Słowacja czy Włochy, do przepisów karnych wprowadzone zostało przestępstwo lichwy. W Wielkiej Brytanii penalizowane jest natomiast udzielanie pożyczek bez licencji. Rozwiązania karnoprawne różnią się jednak między sobą znacznie, zarówno co do znamion przestępstwa, jak i wysokości kar. W polskich realiach o lichwie w odniesieniu do pożyczek gotówkowych dla konsumentów można mówić w aspektach dwóch kosztów ponoszonych przez kredytobiorcę, t.j.:

- 1) kosztów odsetkowych oraz
- 2) kosztów pozaodsetkowych.

We wprowadzanych sukcesywnie regulacjach konsumenckich, ustawodawca polski realizuje cel polegający na wzmocnieniu ochrony osób fizycznych zawierających umowy o świadczenie pieniężne, niepozostające w bezpośrednim związku z prowadzoną przez te osoby działalnością gospodarczą. Chodzi również o stworzenie mechanizmów chroniących pożyczkobiorców i kredytobiorców przed obciążaniem ich nadmiernie wysokimi pozaodsetkowymi kosztami, związanymi z udzieleniem pożyczki lub kredytu.

10. ROSZCZENIA I SPORY KONSUMENCKIE

Konsumentowi przysługuje prawo dochodzenia roszczeń o wykonanie zobowiązania od kredytodawcy.

Jeżeli sprzedawca lub usługodawca nie wykonał lub nienależycie wykonał zobowiązanie wobec konsumenta, a żądanie przez konsumenta wykonania tego zobowiązania nie było skuteczne, konsumentowi przysługuje prawo dochodzenia swoich roszczeń o wykonanie tego zobowiązania od kredytodawcy. W takim przypadku odpowiedzialność kredytodawcy jest ograniczona do wysokości udzielonego konsumentowi kredytu.

Przepisem art. 59 ustawy o kredycie konsumenckim implementowano postanowienia art. 15 ust. 2 dyrektywy 2008/48/WE, zgodnie z którym w przypadku, gdy towary lub usługi objęte umową o kredyt wiązany nie zostały dostarczone lub zostały dostarczone jedynie w części lub nie są zgodne z umową dotyczącą ich dostawy, konsument ma prawo dochodzić swoich uprawnień wobec kredytodawcy, jeżeli dochodzenie praw przysługujących konsumentowi zgodnie z przepisami lub umową dostawy towarów lub świadczenia usług wobec dostawcy nie odniosło skutku. Państwa członkowskie zostały uprawnione do określenia zakresu i warunków, na jakich można skorzystać z tych środków prawnych.

Konsument może dochodzić swoich roszczeń wobec kredytodawcy z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania przez sprzedawcę lub usługodawcę dopiero po bezskutecznym żądaniu wykonania tego zobowiązania skierowanym do sprzedawcy lub usługodawcy.

Z postanowień art. 59 ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim wynika, że muszą zachodzić łącznie dwie przesłanki spośród trzech wymienionych w tym przepisie, aby konsument mógł skierować swoje roszczenia wobec kredytodawcy. Konsument może skierować swoje roszczenia wobec kredytodawcy w jednym z niżej wymienionych przypadków:

- 1) sprzedawca lub usługodawca nie wykonał zobowiązania wobec konsumenta, a żądanie przez konsumenta wykonania tego zobowiązania nie było skuteczne albo
- 2) sprzedawca lub usługodawca nienależycie wykonał zobowiązanie wobec konsumenta,
- 3) żądanie przez konsumenta wykonania tego zobowiązania nie było skuteczne.

Uprawnień do żądania wykonania zobowiązania z tytułu kredytu konsumenckiego nie można wyłączyć, ponieważ zgodnie z art. 385³ K.c. takie klauzule lub postanowienia umowne uznane byłyby za niedozwolone. Za klauzule abuzywne uznać należy te, które w szczególności:

- 1) wyłączają lub istotnie ograniczają odpowiedzialność względem konsumenta za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania,
- 2) przewidują obowiązek wykonania zobowiązania przez konsumenta mimo niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania przez jego kontrahenta.

Konsument może żądać naprawienia szkody wynikłej z niewykonania umowy. W razie niemożności wykonania świadczenia zastępczego klient może żądać naprawienia szkody wynikłej z niewykonania umowy, chyba że niemożność wykonania świadczenia zastępczego jest spowodowana wyłącznie:

- 1) działaniami lub zaniechaniami osób trzecich, nieuczestniczących w wykonywaniu świadczenia zastępczego, jeżeli tych działań lub zaniechań nie można było przewidzieć ani uniknąć albo
- 2) siłą wyższą.

KWOTOWE OGRANICZENIE ODPOWIEDZIALNOŚCI KREDYTODAWCY

Konsument może dochodzić swoich roszczeń od kredytodawcy w przypadku, gdy sprzedawca lub usługodawca nie wykonał lub nienależyte wykonał zobowiązanie wobec konsumenta, a żądanie przez konsumenta – skierowane do sprzedawcy lub usługodawcy – wykonania tego zobowiązania nie było skuteczne. Odpowiedzialność kredytodawcy ma zastosowanie nie tylko w sytuacjach, w których między kredytodawcą a sprzedawcą (usługodawcą) istnieje więź prawna, ale również w sytuacjach, w których kredytodawcy nie łączy ze sprzedawcą (usługodawcą) jakakolwiek relacja prawna. W piśmiennictwie ocenia się, że wobec braku jasnego rozstrzygnięcia ustawodawcy, za najbardziej prawdopodobną można uznać kwalifikację relacji prawnej między kredytodawcą a sprzedawcą (usługodawcą) jako solidarności nieprawidłowej (in solidum).

Odpowiedzialność kredytodawcy jest ograniczona do wysokości udzielonego konsumentowi kredytu. Reguła ta wynika z regulacji art. 59 ustawy o kredycie konsumenckim. W przypadku udzielenia konsumentowi kredytu w walucie innej niż waluta polska, ustalenie kwotowej granicy odpowiedzialności kredytodawcy powinno następować z uwzględnieniem postanowień art. 6 ustawy o kredycie konsumenckim.

Wartość kwoty kredytu konsumenckiego udzielanego w walucie innej niż waluta polska stanowi równowartość kwoty kredytu wyrażonej w walucie polskiej, ustaloną przy zastosowaniu średniego kursu tej waluty ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski z ostatniego dnia kwartału poprzedzającego dzień zawarcia umowy.

Eventualne późniejsze zmiany kursu waluty nie będą miały wpływu na podwyższenie lub obniżenie kwotowej granicy odpowiedzialności kredytodawcy. W szczególności nie będą uwzględniane kursy walutowe obowiązujące w momencie spełnienia się przesłanek warunkujących odpowiedzialność kredytodawcy, a określone w art. 59 ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim.

11. SANKCJE ZA NARUSZENIE PRZEPISÓW USTAWY O KREDYDZIE KONSUMENCKIM

W przypadku naruszenia przez kredytodawcę przepisów ustawy o kredycie konsumenckim zastosowanie znajduje sankcja kredytu darmowego.

Jej zastosowanie uzależnione jest oczywiście od określonych zachowań kredytodawcy przewidzianych w art. 45 ustawy o kredycie konsumenckim. Istotą sankcji jest pozbawienie kredytodawcy prawa do pobierania odsetek i innych kosztów kredytu należnych kredytodawcy w terminie i w sposób ustalony w umowie (z wyjątkiem opłat związanych z ustanowieniem zabezpieczenia i ubezpieczenia kredytu).

W przypadku naruszenia przez kredytodawcę art. 29 ust. 1, art. 30 ust. 1 pkt 1-8, 10 i 11, 14-17, art. 31-33, art. 33a i art. 36a-36c ustawy o kredycie konsumenckim konsument, po złożeniu kredytodawcy pisemnego oświadczenia, zwraca kredyt bez odsetek i innych kosztów kredytu należnych kredytodawcy w terminie i w sposób ustalony w umowie. Jeżeli kredytodawca w umowie nie określił zasad i terminów spłaty kredytu, konsument zwraca kredyt w równych ratach, płatnych co miesiąc od dnia zawarcia umowy. W przypadku, gdy umowa o kredyt konsumencki nie przewiduje terminu spłaty kredytu, konsument zwraca kredyt w terminie:

- 1) pięciu lat - w przypadku kredytów konsumenckich do wysokości 80.000 zł,
- 2) dziesięciu lat - w przypadku kredytów konsumenckich powyżej 80.000 zł.

Sankcja kredytu darmowego grozi w szczególności za:

- 1) niedochowanie formy pisemnej lub innej szczególnej formy przewidzianej dla umowy o kredyt konsumencki;
- 2) pominięcie w treści umowy o kredyt konsumencki istotnych jej postanowień, np. danych konsumenta, kredytodawcy oraz pośrednika kredytowego, informacji dotyczących rodzaju kredytu, okresu kredytowania, informacji o całkowitej kwocie kredytu,
- 3) pominięcie dodatkowych informacji w treści umowy o kredyt wiązany (dotyczących opisu towaru lub usługi oraz ceny nabycia towaru lub usługi),
- 4) pominięcie w umowie o kredyt konsumencki w rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym istotnych postanowień, np. dotyczących limitu kredytu, całkowitej kwoty do zapłaty przez konsumenta lub informacji o możliwości żądania w dowolnym momencie spłaty pełnej kwoty kredytu przez konsumenta,

- 5) pominięcie istotnych postanowień w umowie o kredyt konsumencki przewidującej odroczenie płatności lub zmianę sposobu spłaty w przypadku, gdy konsument zwleka ze spłatą zadłużenia wynikającego z umowy o kredyt, np. dotyczących opisu towaru lub usługi oraz ceny nabycia towaru lub usługi.

W celu skorzystania przez konsumenta z sankcji kredytu darmowego konieczne jest złożenie przez konsumenta pisemnego oświadczenia skierowanego do kredytodawcy o skorzystaniu z sankcji kredytu darmowego.

Niezależnie od powyższego konsument, który uważa, że zawarta przez niego umowa o kredyt konsumencki niedostatecznie zabezpiecza jego faktyczny lub prawny interes może zwrócić się do instytucji, które zostały powołane do ochrony jego praw, tj. do miejskiego lub powiatowego rzecznika konsumentów, Rzecznika Finansowego oraz Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, a także do innych podmiotów, których zakres działania obejmuje również kwestie związane z umowami zawieranymi z udziałem konsumentów, takich jak: Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Związek Banków Polskich, a także do organizacji społecznych (Federacja Konsumentów, Stowarzyszenie Konsumentów Polskich)¹⁴.

Jednocześnie w każdym przypadku powstania sporu, konsument może skorzystać z przysługujących mu uprawnień, w tym prawa do sądu.

Ustawa o kredycie konsumenckim przewiduje także kary finansowe dla kredytodawców w przypadkach, w których nie spełniają oni warunków przewidzianych ustawą o kredycie konsumenckim. Karom podlegają także osoby odpowiedzialne za naruszenie przepisów tej ustawy.

Ustawodawca polski podejmuje coraz to nowe kompleksowe i skoordynowane działania, zarówno na gruncie prawa karnego, jak i poprzez ingerencję w stosunki cywilnoprawne, mające na celu zlikwidowanie patologii przy udzielaniu kredytów i pożyczek o charakterze lichwiarskim.

Zgodnie z ustawą o kredycie konsumenckim kto, będąc kredytodawcą w rozumieniu art. 5 pkt 2a ustawy o kredycie konsumenckim, nie spełnia warunków, o których mowa w art. 59a ustawy o kredycie konsumenckim, podlega grzywnie do 500 000 złotych i karze pozbawienia wolności do lat 2. Tej samej karze podlega, kto dopuszcza się czynu określonego w art. 59e ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim, będąc członkiem zarządu podmiotu prowadzącego działalność w rozumieniu art. 5 pkt 2a tej ustawy lub osobą uprawnioną do jego reprezentacji.

Kto, będąc obowiązany do zachowania w tajemnicy informacji, o których mowa w art. 59c ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim, ujawnia lub wykorzystuje te informacje niezgodnie z upoważnieniem określonym w ustawie, podlega grzywnie do 1 000 000 złotych i karze pozbawienia wolności do lat 3.

Natomiast, kto, będąc do tego obowiązany, nie przekazuje do instytucji utworzonej na podstawie art. 105 ust. 4 ustawy – Prawo bankowe informacji o całkowitym wykonaniu zobowiązania albo jego wygaśnięciu, stwierdzeniu nieistnienia zobowiązania albo korekcie jego wysokości oraz

¹⁴ Informacje na temat form rozwiązywania sporów na rynku finansowym można znaleźć w publikacji pt. *Mediacja i inne polubowne formy rozwiązywania sporów na rynku finansowym*, wydanej nakładem Komisji Nadzoru Finansowego w 2016 r. i dostępnej na stronach internetowych KNF pod adresem www.knf.gov.pl

o nowo powstałych zobowiązaniach w terminie 7 dni od wystąpienia zdarzenia uzasadniającego przekazanie informacji, podlega grzywnie do 30 000 złotych.

Tej samej karze podlega, kto dopuszcza się tego czynu będąc członkiem zarządu podmiotu będącego kredytodawcą w rozumieniu art. 5 pkt 2a ustawy o kredycie konsumenckim lub osobą uprawnioną do jego reprezentacji.

Ustawodawca przewidział również penalizację działania, w przypadku, w którym kredytodawca prowadzi działalność bez wymaganego wpisu do rejestru instytucji pożyczkowych. Podlega on wówczas grzywnie do 500 000 zł. Kto, będąc natomiast pośrednikiem kredytowym, prowadzi działalność w zakresie pośrednictwa kredytu konsumenckiego bez wymaganego wpisu do rejestru, podlega grzywnie do 100 000 zł.

KNF

CEDUR
Centrum Edukacji dla
Uczestników Rynku

Komisja Nadzoru Finansowego
ul. Piękna 20
00-549 Warszawa
Adres korespondencyjny:
Pl. Powstańców Warszawy 1
Skr. poczt. nr 419, 00-950 Warszawa 1
Tel. (+48) 22 262 50 00
Fax (+48) 22 262 51 11
knf@knf.gov.pl
www.knf.gov.pl

ISBN 978-83-63380-34-2